

О СУСРЕТУ КУЛТУРА, ИДЕЈА И СХВАТАЊА У ДЕЛУ ДОСИТЕЈА ОБРАДОВИЋА

Европа баштини самосвојне

Доситеј је и после два века од смрти остао знамен нашег 18. века, свакако нашег књижевног 18. века. Његово целокупно дело на најбољи начин означава раскид са средњовековном традицијом. Истовремено, оно показује како је у нас изгледала круна вековне просветитељске традиције као основне побуде књижевног стваралаштва. С једне стране, превагу је имало преузето, преведено – књижевност „из друге руке“, а с друге оно што је истрагнуто из живота слоја традиције коју Вук Карапић означава синтагмом „људи приповедају“. У томе Доситеј уврелико претходи Вуку. Век је то када се разарају и мешају многи књижевни жанрови у тежњи да се пређе праг онога што је преузето из страних књижевних традиција и класичне старине и оног што је измишљено. Време је то кратких форми, басни, парабола, алегорија, дијалога, анегдотских приповедања, мемоарске, епистоларне и путописне прозе. У том смислу, Доситејево дело најбоље показује како су се у нашој литератури 18. века мешали и преображавали страни утицаји. Његова отворе-

Када данас неизбежно морамо размишљати не о подвајању, већ о сусрећу култура, и то не само на овим просторима, свакако су оба аспекти, и Доситејев и Вуков, вљаноснажна, комилабилна и никако се на би смели међусобно искључивати

ност за стране утицаје може да се покаже идући од жанра до жанра.

У Доситејевом приповедању сутицали су се и сједињавали музикалност грчко-византијског и латинског, цицероновског беседништва, наглашен траг оставило је беседништво епохе барока. Доситеј је, свакако, настављач и богате наше реторичке традиције засноване и на украјинским принципима, дошао са многим учитељима из околине Кијева, пре свега са Козачинским. Настављач је и она реторике коју одређују на специфичан начин наша средњовековна житија, биографије и хагиографије, особити реторски клишеј који не морају увек преводи са грчког, барем не када је у питању дело Светог Саве и Теодосија.

После боравка у Лондону Доситеј у већој мери подлеже утицају сентиментализма и одиста се, уз Венцловића, може означити као наш рани романтичар, гласник романтизма, што посебно долази до изражaja у описима природе и проосећању пејзажа, у изливима осећања и дијалозима, у интересовању за усмено стваралаштво као за израз душе народа. Доситеј ствара у време поплаве прича из класичне старине, до којих долази из књига на немачком и латинском. Попут басни и оне, сведене на једну си-

туацију, дејствују на читаоца као кратке прозне целине анегдотског типа чији је основни циљ да на приме-ру великану из прошlosti подуче и просвете народ.

Овом приликом моје интересовање тиче се Доситеја као отвореног и толерантног писца и интелектуалаца окренутог свету, спремног да путује и упознаје друге културе и народе, како би, сходно циљевима епохе просвећености, упознао Србе са дометима и открићима других народа који би могли да допринесу и његовом напретку. Доситеј је симбол велике глади 18. века за спознајом, за откривањем непознатог: био је вазда спреман на путовање, макар и пешице ходећи по Францији и Инглтерији. Као велики свој циљ истакао је ослобађање народа од „слепоте ума“, ништа мање значајно од ослобађања из вековног турског ропства. Зато је, на почетку, велика његова опесија Германија. У Халеу он скida калуђерско одело и облачи „грешне“ хаљине, диви се школама у којима налази више од хиљаду ћака, сања да се тако једном збу-де и у Србији и Босни, свакуд где Срби живе.

Нико као Доситеј није веровао у језике као у најпостојајије мостове. На први пут отиснуо се, како вели, са

знањем два језика, српског и влашког, сматрајући их бесцен благом које му нико не може одузети. После учи грчки, албански, немачки, енглески, све у жељи да проникне како мисле други народи, да сазна оно што су они вековним искуством спознали. Грчки му, најпре, изгледа и смешно и чудно: „Просипљу им се речи из уста као суште просо; нити се могах научити како се они могу међу собом разумети.“ А после, када је савладао грчки, сав срећан кличе да се и сам осећа Јелином.

Значај Доситејевих сусрета са другим културама најбоље се стиче на оним страницама које посвећује Енглезима. Вековим заробљен ропством и омеђен атаром, српски народ је био жељан да путује, крене у свет, и требало му је помоћи да превазиђе окове племенске бинарне опозиције *свој-тврђ*, да странца и непознато не сматра априорним злом. Зато постало смешно данас звучи Доситејев опис првог сусрета са Енглезима, његова потреба да убеђује читаоце да су и Енглези исто тако људи ко и ми, само културнији и богатији. И, нешто потом, док на крову интова широм отворених очију гледа Енглеску.

Наставак на 3. страни

МОНОГРАФИЈА О ДРИНИ – КАПИТАЛНО ДЕЛО ОД НАЦИОНАЛНОГ ЗНАЧАЈА

Река што спаја племенитом међом

Завод за уџбенике и наставна средства из Београда и Српског Сарајева, едицији капиталних дела, у којој су објавили сабрана дела наших најпознатијих научника и књижевника, пријадају књигу о Дрини, реци која је имала и сада има особит значај за све народе који су живели у њеном сливу. Међу сабраним делима Јована Цвијића, Јована Скерлића, Светозара Марковића, Александра Белића, Николе Тесле, Михајла Пупина, Милутина Миланковића, Богдана Поповића, Павла Поповића, Милана Кашанића, Рајка Петрова Нога и многих других, ускоро ће се наћи књиге посвећене нашим рекама и планинама, попут ове о Дрини, толико битним у животу Срба и српске државе. Ако ова књига оправда своју намену, београдски Завод ће сам или у сарадњи са Заводом за уџбенике и наставна средства Републике Српске и Заводом за уџбенике и наставна средства Црне Горе наставити овај пројекат делима посвећеним планинама и рекама: Руднику, Копаонику, Романији, Дурмитору, Морави, Пиви, Тари, Зети...

Иако је наша основна делатност израда уџбеника за основну и средњу школу и универзитет, посебну пажњу поклањамо и вануџбеничкој литератури која није подређена тренутним укусима читалаца, већ је посвећена најлепшим страницама наше књижевне и научне баштине. Данашњим читаоцима пружамо, а потомцима остављамо сабрана или изабрана – осмишљена, зналачки приређена, ликовно-графички солидно опремљена, најзначајнија дела наше књижевно-научне елите. Самим чином настанка она су постала незаобилазна за сваки озбиљнији рад у било којој духовној и стручној области. Ову врсту делатности проширићемо радом на лексико-

Са подринским делом ентилитета Републике Српске србијанско Подриње чини један од значајних региона, који би у будућности морао да покаже све елемените повезаности и заједничкога заснованих на принципима регионализације Европске уније

графији – општој и школској. Очекујемо у овој години почетак рада на *Српској енциклопедији*, чији ће носилац бити САНУ и Матица српска, а Завод за уџбенике и наставна средства у Београду извршни издавач.

Књига о Дрини представља мултидисциплинарно дело које приказује живот на реци и у реци, на обалама и приобаљу, познатијим као Подриње, односно његов живи свет и природу, а прати га CD са филмом од 60 минута и музиком. Издавачи су се потрудили да читаоцима представе, данас несум-
Наставак на 3. страни

ИЗ БРОЈА У БРОЈ

Дарови Вуковој задужбини

Вуковој задужбини даровали су своје књиге и књиге других аутора: Министарство културе у Влади Републике Србије, Драгослав Миловановић Ваљак, Богољуб М. Лазаревић, Дејан Медаковић, Драго Ђушић и Миодраг Матицик, из Београда, Младен Стјепановић

из Бора, Миро Вуксановић из Новог Сада, Никола - Ника Стојић из Чачка и Лука Шекара из Бањалуке.

Драган Стојков, академски сликар из Сомбора, даровао је Вуковој задужбини слику Вука Каракића из циклуса слика инспирисаних песмом Филила Вишњића *Почетак буне против дахија* а насликаних поводом прославе два века од Првог српског устанка.

Управе Вукове задужбине најтоплије им захваљује. С.Б.

Илустрације у броју

У библиотеци породице Петровић десењијама се већ чујају и прикупљају драгоцене и старе српске књиге. Недавно је породица одлучила да у две свештице објави каталоге *Богољубачких и црквених књига 18. и 19. века породице Петровић*. Породица вредан сваког поштовања. Да је тако осведочи се и наши читаоци, јер су илустрације у овом броју из поменутог каталога.

Састанак Одбора у Беочину

У понедељак 13. јуна 2005. године у Беочину је одржан састанак Организационог одбора за припрему научног скупа *Словесна култура Фрушка гора и Срема*, који ће се одржати у Беочину од 29. септембра до 1. октобра 2005. године.

Састанку су присуствовали: Зоран Тешић, председник Одбора и председник општине Беочин; Слађана Млађен, управник Вукове задужбине, и проф. Бранислав Петричевић, председник Огранка Вукове задужбине у Беочину. Договорени су конкретни послови и задаци у вези с припремом и одржавањем овог важног скупа, на коме ће бити поднето тридесет саопштења.

С.В.

Одржана седница Управног одбора

Пета (81) седница Управног одбора Вукове задужбине одржана је 25. марта 2005. године. Председавао је Миодраг Матицик, председник Управног одбора.

На седници је усвојен финансијски извештај о послову њу Вукове задужбине у 2004. години. Констатовано је да је Задужбина у 2004. години успетно пословала, да су остварени добри финансијски резултати и да није било одступања од планираних пројеката у пословању.

Истакнуто је да је сва опрема којом располаже Вукова задужбина пописана и, у складу са законом, извршена процена њене

не вредности од стране овлашћене агенције.

Миодраг Матицик је упознао чланове Управног одбора са издавачким програмом Вукове задужбине у 2005. години. Истакао је да ће се у току године публиковати следећа дела - књиге: *Даница* за 2006; *Лист Задужбина* (бројеви: 70, 71, 72, 73) и преостале три књиге из опуса *Сабраних дела* Вука Стефановића Каракића (*О језику и књижевностима, Прейиске* (књ. 13) и *Ретистар* за свих тринаест књига *Прейиске*). Прихваћена је и иницијатива да се објави фототипски издање Првог годишња Вукове *Данице* (Беч, 1826) и Зборник радова са научног скупа *Слојеви културе у Фрушкој гори и Срему*. Управни одбор упознат је и са тешкоћама у вези са завршетком рукописа књиге *Српско рударство у новом веiku* - књ. 2.

У оквиру едиције *Студија о Србима*, изашла је петнаеста књига - Павел Јозеф Шафарик, *Историја српске књижевности*, коју је приредила Мијрана Д. Стефановић, а издавач је, поред Задужбине, *Завод за уџбенике и наставна средства* и *Матица српска*.

У оквиру *Саборских дана*, Управни одбор је прихватио предлог да се у Задужбини организује округли сто на тему *Дело Стевана Сремца у другим медијима*, а поводом 150. годишњице рођења овог великог писца. Модератор скупа Зоран Т. Јовановић.

Управни одбор је донео одлуку о оснивању Одбора Вукове задужбине за израду ликовна њириличног писма. Именоване су: Оливера Стојадиновић, Стјепан Филаки, Матија Пижурица, Зоран Костић, Драго Ђушић, Срба Букумировић и Милорад Симић.

Закључено је да Одбор припреми извештај о томе шта је до сада урађено на изради ликовна њириличног писма, да сачини програм својих активности, утврди рок за обављање појединачних послова и предложи висину средстава неопходних да би се овај посао завршио што скорије.

Управни одбор је размотрио актуелно питање уређивања простора - крила Б и Ц Дома Вукове задужбине и, у вези с тим, утврдио конкретне задатке: да се за рад на адаптацији прихвати учешће задужбинара који би, својим средствима, обновили кров на објектима Б и Ц, уредили простор Библиотеке Вукове задужбине и први и други спрат објекта Ц оспособили за остваривање програма Вукове задужбине.

Управни одбор је, такође, закључио:

- да се у мају одржи радни састанак с представницима ограњака Вукове задужбине, на коме би се разговарало о унапређивању њиховог рада и остављању боље међусобне повезаности и сарадње;

- да Вукова задужбина, заједно с Географским факултетом Универзитета у Београду, Општином Сремским Карловци и Епархијом сремском учествује на промоцији компакт-диска *Географска енциклопедија насеља Србије*, која ће се организовати у Сремским Карловцима;

- да се у Вуковој задужбини представе књиге наших знамених етномузиколога, а међу којима су Драгослав Васиљевић и Милоје Милојевић (у представљању књига обезбедио учешће Ненада Љубинковића, као и Данке Лajiћ-Михајловић и Јелене Јовановић из Музиколошког института САНУ);

- да се у дворишту Вукове задужбине започне са циклусом предавања о актуелним темама: Дело Стевана Сремца, *Даница* посвећена Београду (у вештаче аутора) и др.

С.В.

ПОМЕНИК

Чедомир Мирковић

(*Неваде код Горњег Милановца, 18. I 1944 – Београд, 25. IV 2005*)

радника најразличитијих и међусобно супротстављених политичких погледа и опредељења, естетичких назора и припадника књижевних правца и теорија.

Стога није чудно што су о његовим критикама похвално судили многи критичари (Павле Зорић, Божидар Милићевић, Милорад Блечић, Вук Милатовић, Петар Сарић, Драшко Ређе) и да је радо прихваћен у Босни и Херцеговини, где су о његовим књигама писали Ристо Трифковић, Анђелко Вулетић и Јубомир Цвијетић, или у Хрватској (Јосип Павичић).

Слојевите, као да су, попут натписа на основној школи у Србачковцима, обасјаје сунчевим посмртним после кишне, књиге Чедомира Мирковића нас воде самим рубом стварности и оностраног, тако да их је тешко прецизно разврстати, или се оне могу груписати око својих основних нити: књиге прозе, до којих је особито, као стваралац, држао: *Потоцелици* (1986, 1990, 1999), *Мрак у мраку* (1999, 2000), *Рибља кости* (2000); *Лов на грешне мисли* (2002); књиге критика, есеја и дневничких записа: *Писци, књите, читаоци* (1978, 1981), *Надомак ћуштања – 1001 дан* (1999); књиге есеја – *Писци, књите, читаоци* (1978, 1981), *Змајев знак на корицама* (1992); књиге критичких дневника – *Без илузија* (1981), *У критичарској доколици* (1987, 1989); књиге критика – *Једна деценција* (1981), *Аргументи и оцене* (1984), *Суботни дневник* (1989), *Суботни дневник II* (1991), *Суботни дневник III* (1994), *Под окриљем нечастивог* (1995, 1996), *У ћаволовом видокрупу* (1996, 1997), *Кругови шајанствене светлости* (1997), *Огребнице* (2000); књиге критичких записа – *Поноћни дневник* (1983), *Нове доколице* (1989); књиге записа – *Невидљиви оквири* (1994).

А сами наслови неких књига (*Невидљиви оквири, Кругови шајанствене светлости*) као да подсећају на давни, основачки, трептaj и помаљање доњег слова после кишне.

Превођен је на енглески, француски, руски, грчки, мађарски, румунски и македонски.

Добио је награде: *Исидора Секулић* за књижевну критику (1973), *Милан Бойдановић* за најбољу новинску критику у 1990. години (1991), *Лаза Костић* за есејистику, и награде издавачких кућа *Јединство* (Приштина) за *Суботни дневник* (књига године, 1989) и *Дерета* за критику *Под окриљем нечастивог* (књига године, 1995).

Као непревазиђени књижевни хроничар и тумач књижевних вредности последњих десења двадесетог века, Мирковић ће остати посебно упамћен по критичарској трилогији о 66 савремених српских романцијера (*Под окриљем нечастивог*), 66 савремених српских писаца (*У ћаволовом видокрупу*) и 33 савремена српска приповедача (*Кругови шајанствене светлости*).

Приликом опроштаја од Чеде Мирковића, који је сахрањен у Алеји заслужних грађана 28. априла на београдском Новом гробљу, с разлогом, и без пригодности повода, истакнуто је да је био – посвећени тумач и истински прегледац.

„Био је посвећени тумач дела о којима је писао не само са разумевањем, већ са оданошћу и истинском љубављу. Неколико деценција је његова реч о књигама била подршка ауторима, поуздана препорука читаоцима и путоказ издавачима“, рекао је песник Драгомир Брајковић, а Срба Игњатовић је, опраштајући се у име Удружења књижевника Србије, за чијег је потпредседника Мирковић изабран на скupштини у децембру 2004. године, истичући његово истинско преглештво, нагласио: „Када се буду писале књижевне историје нашег у много чему злосрећног времена, њихови аутори извесно неће моћи да мимонђу виђења, елаборације и судове садржане у бројним књигама критика Чедомира Мирковића“.

И тако ће, наравно, бити. Временом све више.

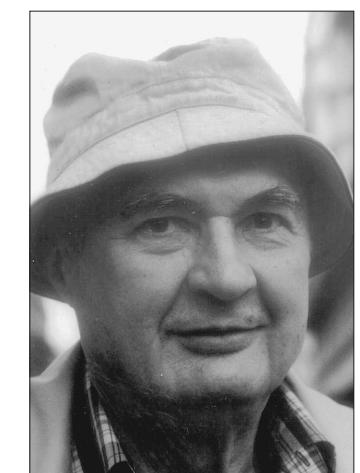
Миле НЕДЕЉКОВИЋ

Драгослав Андрић

(1923–2005), књижевник, књижевни преводилац, аматерски писац, драматург, лексикограф и публициста

Даш познати преводилац, поета, књижевник и пасионарни шахиста Драгослав Андрић рођен је 1923. године у Чачку од оца Јелисића, оксфордског ћака, и мајке Зорке, учитељице. Полиглота, неуморни прегледац на пољу културе и писац необично широке знатиље преводио је са француског, енглеског, руског и немачког језика. У шездесетогодишњем раду превео је више од 130 књига поезије, прозе и позоришних комада. Ту су и дела Сартра, Камија, Јонеска, Шоа, Нила, Фицералда, Селинџера, Саројана, Томаса, Милера, Сандберга, Меша, Михалкова, Фриша и многих других величана пера у свету које је захваљујући својим надахнутим и мајсторским преводима приближио читаоцима.

Аутор је култних и радо читаних дела *Двосмерни речник српских жаргона*, *Свајштаре*, уџбеника ионсенса, две књиге песама за децу од којих је *Пинокио у Токију* награђена, ан-

тологија рок поезије *Стерео стихови*, антологије аустралијске прозе и многих других, а превео је на енглески и збирку песама Јубивоја Рушумовића *Буквар дечјих права*.

Први српски антологичар графита, српског жаргона, виџеава и рима. Написао је и неколико шаховских књига од којих је приручник *Шах – игра милиона* (ники и виши курс) имао чак тринаест издања. Добитник је еснафског угледног признања за животно дело Удружења књижевних преводилаца Србије, Вукове награде за најбољи превод године *Милош Ђурић*.

Из обимног преводилачког опуса Драгослава Андрића новосадски *Прометеј* објавио је шестотомну *Антологију светске поезије* у којој се налазе преводи ремек-дела кинеске, јапанске, енглеске, савремене америчке и хумористичке, канадске као и поезије америчких црнаца.

*

Песму „О Драгославу слово над гробом“ Јубивоја Рушумовића објављује *Задужбина* први пут уместо некролога.

О ДРАГОСЛАВУ
СЛОВО НАД ГРОБОМ

Ово је једино место
И право време
Када може да се каже
Драгослав Андрић није умро

Нећемо му рећи збогом
Већ до виђења
Јер отишао је
Није умро

Смрт је овога пута изгубила
Са катастрофалним резултатом

Њој трошно тело
А нама злата вредно дело Андрино
Литерарно и преводилачко

Њој пргави непушач
А нама мајстор
Чију игру играју милиони

Њој осамдесетдводогодишњак
А нама вечити
„Младић и неизвиљени тинејџер
У срцу и души“
Како је сам себе описивао

Њој заклети антиалкохоличар
А нама необуздан ковач нових речи

Њој црна утеха
Да је узела још једног са врха
А нама нада
И шанса
Да се за тај врх боримо
По Андриним правилима

Њој заборавни професор
Са пушкицама у цеповима
А нама неуморни трагач
За новим графитима и вицевима

Њој празнина
За првом такмичарском таблом
Шаховског клуба „Ер“
А нама пуно срце цветника
Кинеске јапанске
И поезије америчких прнаца

Њој још један
Ужиčанин Београђанин
Србин
А нама јединствени грађанин Света
Са даровима које нам доноси
А који се зову
Селингер Сандберг
Саројан Сартр
Ками Монтерлан Јонеско
Шо и Огден Неш

Њој све неправде
Којима се Заборав забавља
А нама једина правда која гласи
Да постоји Нобелова награда
За превођење и препевање
Драгослав би био тај Андрић
Који би је добио

Смрт је изгубила ову утакмицу

Духовити и лековити Андра
Остаје са нама још живима
Остаје с онима тек рођенима
И онима још нерођенима
Остаје да се игра речима дрвцима
смислом

„Ко, је л ја?“
Пита шеретски осмехнут

Да
Колега друже господине
Мајсторе Андрићу

Остаје у „Бошку Бухи“ представа
„Најјевтије лесонс енглеског
ин граду“

Која учи децу
Да је ИГРА у основи свеколиког
стваралаштва
Она ИГРА чији су Ти био верник
И ненадмашни сарадник

Остаје и једна тајна

Да ли си за свој „Лексикон рима“
Који због једне „ситнице“
Ниси стигао да објавиш
Успео да нађеш Реч
Са којом се римује „Пасуль.“

Ако ниси
Настави да трагаш
И ми ћемо Ти помоћи

Ако јеси
Хвала Ти још једном
И за ту „ситницу“
Која литерарни живот значи
И слава Ти сада
И во вјеков
Амин

1. 6. 2005.
Љубивоје РИШУМОВИЋ

Европа баштини самосвојне

Наставак са 1. стране

ску на путу за Лондон, он у себи понавља да мора научити енглески, јер му се „не може живити“ ако не сазна шта се ти људи, како живе, шта се у њиховим књигама находи.

Доситеј је са великом љубављу писао о свом боравку међу Албаницима, о њиховом племенском животу, јелима. Имао је разумевања за све на својим бројним путовањима, за Арапе, католичке свештенике, дервише. Све што је чуо и прочитao, а што је било вредно спознања, преносио је у своја дела како би читаоцима приближио непознати, у њиховој свести туђ и опасан страни свет. Описивао је лепоте Беча, Париза, Граца, Меца, Нансија, Лондона, Болоње, Венеције, Трста, Ливорна, Пизе, Фиренце, Сицилије, Месине, Цариграда, Крфа, Хиоса, Коринта, Молдавије, Лапонија, Манхайма, Хамбурга, Страба, Польске, Шлезије, Далмације, Трогира, Сплита, Атонске горе и Хиландара.

До убеђења да књиге треба писати народним језиком, у чemu је следио предвуковска настојања да се реформишу српски језик и писмо, чији је поборник био и наш Вршачин владика Јован Георгијевић, Доситеј је дошао на основу великог међународног искуства: „Језик има своју цену од ползе коју узрокује. А који може више ползовати него општи, целога народа језик?“. А, потом, истиче он што је и Вуку, као ђаку Велике школе, предавао: „Ласно је на свом језику научити читати“. Доситеј јесте био за демократизацију културе, да се славеносербски језик којим су

књиге печатане, и зато биле доступне, како он вели, само уском слоју учених и оних уз цркву, замени народним, али се није одрицао већ увељико прихваћених и српском језику подобних славенизама.

Доситеј је био свестан које су и колике опасности од учаузвавања у регионално. Зато је, нимало случајно, сматран и писцем Румуна и Бугара; његова дела су прихватана од Будима до Далмације, на василом културном простору на којем су живели Срби, као опште добро. Ово нас упућује на наглашено повезивање Јужних Словена у 18. веку

који су делили исту судбину и тежили да се ослободе.

У том контексту треба сагледати и четвротомну *Историју* (1794–1795) Јована Рајића, у чијем су наслову апострофирани и Срби, и Хрвати и Бугари, која је писана хибридним језиком у којем су доминирали заједнички славенизами како би се лако читала и изван српског читалишта.

На основу свега овога можемо се упитати: може ли се у овој доба, после свега кроз шта су Срби прошли крајем 20. века, наслутити време прихватања и дубљег разумевања Доситејевог културолошког концепта, који подразумева поштовање суседа и народа са којима се живи, преузимање од њих свега што је ново и напредно, што ће допринети општем благостању? Тврдој националистичкој линији Доситеј и његово дело не уклапају се у програм и визију наше будућности. Треба отворено рећи да им не одговара Доситејева скромност, љубав ка истини,

његово нескривање мана сопственог народа; што је знао да са љубављу истиче туђе вредности, чији је идеал био да буде становник целога света, што каже „мој прекрасни Лондон“, што се тешка срца од Париза растије.

И као вожд духовне обнове у време Устанка, Доситеј је остао доследан тежњи да Срби искораче из уског националног оквира. Од првог тренутка када је ступио на тло устаничке Србије трајио је да се реформишу војска, финансије и просвета, да се утврде закони. Имао је визију обновљење, европске државе Србије и био је спретан што се нашао уз свој народ у тренутку када је овај био спреман да све учини како би остварио вишевековни сан о обнови српске државе.

Вуков културолошки концепт био је другачији. Вук је виој вожд културне револуције кроз већи део 19. века, реформатор језика и проповедник хришћанства, практичар који свој програм на међе свим средствима и спроводио га у живот. Резултат тога је велика српска литература на језику којем је Вук ударио темеље, српско ћириличко писмо.

Πротивницима Вука, који олако стајају иза књига као што је – *Против Вука*, без јасне представе шта се таквим искључивостима добија, блиско било одрицање од Вуковог културолошког аспекта, за почетак означеног као фолклорно наслеђе са негативним предзнаком. Када, данас, неизбежно морамо размишљати не о подвајању, већ о сусрету култура, и то не само на овим просторима, свакако оба аспекта, и Доситејеви

тејев и Вуков јесу ваљаноснажна, компатибилна и никако се не би смешила међусобно искључивати. Значи за, не против, већ и за Вуков и Доситејев концепт. Ламентирање о прошlostи које се воде на накнадна мудровања о путу којим смо давно кренули, поготову о путу којим нисмо пошли, осуђено је на паку реторику. Као што је и кратко својатање Вука, поштапање излизаном паролом „Вуковим путем“, добрano превазиђено. Када је време да се Вук и Доситеј, наши највернији сапутници кроз претходне векове, на модеран и другачији начин нађу заједно на истом нашем путу.

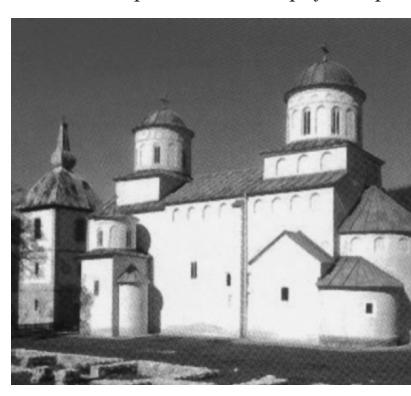
Штампање Доситејевих дела и многобројних прилога о њему и његовом раду током 2004. године у Вршцу Задужбине „Доситеј Обрадовић“ која је одмах, поред низа запажених активности, почела и посао који и оправдава постојање задужбина писаца, а то је критичко издање Доситејевих целикупних дела – Доситеј нам се вратио на најбољи начин, онакав каквим га је, у песми њему посвећеној, видео Сима Пандуровић – као одистински „гласник слободе и здравља“. Таквог га и ја по здрављем данас у Вршцу, на овој академији припремљеној њему у част. Место му је уз нашег Стерију и Васка Попу!

Доситеје, добро нам дошао!
Др Миодраг МАТИЦКИ

Беседа изговорена
на свечаној академији Задужбине
„Доситеј Обрадовић“
(Вршац, 4. 3 2005)

Река што спаја племенитом међом

њиво најзначајнију српску реку – речју, сликом, филмом и музиком. Свеобухватност, мултидисциплинарност, пројимије и повезивање блиских струка и сагледавање свеопштег живота које чини једна значајна река и њене котлине, лепота њених вода, предела и живог света, представљени бројним фо-

У Подрињу је мноштво археолошких споменика некада су и манастири Милешева и Трношница

тографијама и оживотвореним филмом, битна су одлика овог подухвата. Можда је за овакав подухват било потребно више времена и боља припрема, више средстава и бројнија екипа, или потреба за оваквим делом, прожекта осећањима племенитих људских душа са обе дринске обале, а у складу са толико пропагираном европском идејом о повезивању региона, налагали су хитрост и експедитивност.

Верујемо да ће ова књига задовољити потребе и рибара и научника, сељака и политичара, војника и експерата многих међународних организација, дакле, свих оних који живе и раде у њеном сливу, који је свакодневно или повремено прелазе код Вишеградског моста или код Павловића Ђурије, броде чамцима или скелама преко ње или се купају на њеним плажама, лове рибу или је обилазе као туристи ужијавајући у бистрику њене воде и лепотама њених притока, приобаљу и околним планинама. Многим Подрињцима река је део живота, а књига о Дрини обогатиће њихову духовну потребу, док ће за Републику Србију и Републику

о држави, враћен два века уназад, можда и у горе услове од оних који су карактерисали време успона Кнежевине и Краљевине Србије. У прошlostи Дрина је била дуго државна граница између више држава, али је било периода када је, нарочито у раном средњем веку, чинила окосницу српске државе, да би се у првој половини 20. столећа око ње свила Дринска бановина, један од региона Краљевине Југославије. Потом, једном непромишљеном политиком, постала је република, а данас државна граница „између Босне и између Србије“. Са подринским делом ентитета Републике Српске, србијанско Подриње чини један од значајних региона, који би у будућности морао да покаже све елементе повезаности и заједништва за

снованих на принципима регионализације Европске уније. То је још један разлог настанка ове књиге, као заједничког пројекта два завода, који образовну делатност проширују и повезују у свим правцима које намеће потреба заједничког живота на Дрини, око ње и, често, даље од ње.

Књига о Дрини са CD-ом настала је брзим самопреогорним радом аутора текстова, радника оба завода, фотографа „Валевца“, уз помоћ Војске Републике Српске и Застава филма, који су нам омогућили снимање реке из ваздуха. Свима њима, појединцима и институцијама, одјемо захвалност за пожртвовања која су резултирала овим капиталним делом од националног значаја.

Др Радош ЉУШИЋ

ПРОЈЕКАТ О СРПСКОЈ ЕПСКОЈ ТРАДИЦИЈИ ПОД ПАТРОНАТОМ УНЕСКО-а

Ремек-дела уз гусле јаворове

Tалкан је у жижу интересовања западноевропске културне јавности доспео у првој половини деветнаестог века заслугом Вука Стевановића Каракића и његових истрајних пријатеља и познаника, Јернеја Конитара, Јохана Волфганга Гетеа, браће Грим и других. Зантересована европска публика упозната је српску и балканску културу посредством њеног преображеног фолклорног наслеђа у коме је епика заузимала истакнуто место, те је управо зато епска песма одиграла велику значајну улогу у рецепцији балканске културе и формирању слике о његовим становницима и стварности која их окружује. Интересовање за живу епску традицију Балкана нарасло је још једном у двадесетом веку захваљујући истраживачким интересовањима Милмана Паријам и Алберта Бејтса Лорда, која су резултирала значајном и широко прихваћеном теоријом формуле. Премда је Лордова књига *Певач Прича* (*The Singer of Tales*) у целини преведена на српски и објављена тек 1990. године (неколики одељци превођени су и спорадично објављивани у научним часописима и хрестоматијама), она је од тренутка објављивања 1960. године позната и присутна у нашој и светској науци и култури. Јужнословенско фолклорно наслеђе заокупљало је пажњу великих броја реномираних научних прегледаца (довољно је да поменем имена М. Брауна, А. Шмауса, М. Мурка, А. Веселовског, А. Потебње, Р. Јакобсона, В. Гусева, Б. Н. Пути-

лова, К. Чистова, Никите и Светлане Толстој, и др.).

Након готово два века од прве појаве српске епске традиције пред домаћом и иностраном образованом публиком у Вуковој *Малој простионарној славеносрбској јеснарици* и *Народној србској јеснарици* (1814. и 1815. године), утемељењем и почетком рада на пројекту *Српска епска традиција* (*Oral tradition of serbian epic songs*) настоји се обновљавање интересовања за јужнословенску епску традицију. Овај пројекат чији је носилац Институт за књижевност и уметност у Београду, а који су финансирали УНЕСКО и Министарство за културу Републике Србије, настоји да поново скрене пажњу светске културне јавности на српску и балканску епску, но и на целокупну усмену традицијску културу чији је епика неразличиви део, с обзиром на то да је епска песма пратећи елемент бројних догађаја који у традицијској култури имају митско-ритуалну, али и значајну социјалну димензију. У домен научног интересовања и проучавања настоје се унети, поред „класичних“ записа епске и новије песме (о Првом и Другом светском рату, као и најновије песме о скобима на територији бивше Југославије), те се покушава „враћање“ епске у шири историјски и културолошки контекст, узимајући у обзир и дијахрониске промене и процесе (историјско-политички догађаји, појава средстава масовне комуникације и сл.).

Поред систематског праћења и бељежења епске на терену (аудио и видео записи), биће инициран и рад на обради и публиковању обимне архивске грађе која је данас позната само

Мултидисциплинарно истраживање српској усменој наслеђа, које организује Институт за књижевност и уметност уз финансијску поддржку УНЕСКО-а, биће у новембру представљено и у Паризу

ужем кругу стручњака, а чије ће проучавање свакако доприноси формирању комплетније и поузданije слике о српској и балканској епсци и фолклору, те и ревидирању постојећих мишљења и ставова.

Пилот истраживањима обављеним у току 2004. године на пет пунктоа (Прибој, Нова Варош, Невесиње, Ваљевска Подгорина, Пива) која су спроведе мултидисциплинарне екипе састављене од фолклориста, етномузиколога, етнолингвиста и дијалектолога, добијено је близу 200 сати аудио-материјала који је постао основа Централног фондо-архива формирања при Институту за књижевност и уметност, а који је допуњен и материјalom уступљеним од стране Савеза удружења гуслара Србије, Црне Горе и Републике Српске, те и материјalom из архива локалних радио и ТВ

станица. На овај начин планира се попуњавање празнина у грађи насталих услед несистематског бележења и проучавања епске, нарочито током дадешетог века.

Сим утврђивања степена виталности и територијалне распрострањености епске традиције на просторијама Србије и Црне Горе, спроведена теренска истраживања настојала су да утврде и идентификују и факторе који су утицали и утичу на изумирање, али и на трансформацију епске и целокупне усмене традицијске културе. Епика се посматра у светлу промена насталих услед миграционих кретања, убрзаних социокултуролошких трансформација које су последица урбанизације и доминације масовне културе као културног модела, те и у светлу промена на идеолошко-политичком плану.

У наставку је планиран интензиван петогодишњи рад у коме би учествовао велики број научних, културних, образовних и јавних институција и удружења, од националног до регионалног и локалног нивоа. Планиран је рад на четири пункта – Старовлашка област, Невесиње са околином, Војводина, шире окoliniја Београда. Поред научноистраживачких активности (прикупљање грађе на терену, архивирање и стручна и научна обрада) планира се и организовање већег броја манифестија промотивно-едуктивног карактера (културно-уметнички програми, гусларске вечери, курсеви гуслања и израде народних

инструмената, радионице за израду сувенира), те сарадња у креирању програма локалних радио и ТВ станица, а који би био усмерен и на популаризацију и промоцију епске и традицијске културе као битног чиниоца формирања и очувања националног културног идентитета.

Поред опсежних и систематских проучавања региона планирана је и сарадња са колегама из окружења (Бугарска, Македонија, Албанија, Босна и Херцеговина, Хрватска) кроз организацију међународних научних скупова на којима би епска традиција била посматрана у балканском контексту, уз утврђивање регионалних особености и разлика, али и заједничких одлика балканске епике и културе.

Ова истраживања резултирају са израдом националне кандидатуре за Унесково треће по реду *Пројлашење ремек-дела нематеријалне културне баштине* (*Third proclamation of masterpieces of the oral and intangible heritage of humanity*), које ће бити обављено новембра ове године у Паризу. Национална кандидатура поред обимног текстуалног стручно-научног образложења садржи и већи број фотографија и аудио-записа са терена, као и кратки документарни етнолошки филм о српској епској и гусларској традицији. Успехом на овом конкурсу Србија и Црна Гора ушли су у круг држава чије је духовно наслеђе под званичном заштитом ове значајне светске организације за заштиту и промоцију културне баштине. На овај начин била је обезбеђена и неопходна материјална средства за наставак реализације овог значајног пројекта.

Смиљана ЂОРЂЕВИЋ

Подухвани

Песме из околине Пакраца и Дубиће забележене у првој половини 19. века, док су још у Војној граници биле у џуном процењене, приредила је за јоновно објављивање и написала предговор Славица Гароња-Радованац

ФОТОТИПСКО ИЗДАЊЕ СРПСКИХ НАРОДНИХ ПЕСАМА ЂОРЂА РАЈКОВИЋА ИЗ 1869.

Цветник женског певања

једног потпуно новог и превасходно лирског терена са којег потичу записи, али и по мотивима који су се усталили и објединили управо на Војној граници, као и неплатвореним пејсничким језиком (равним оном у Вуковим записима), постала је вишеструког интересантног и савременог истраживача. Вредност сакупљеног материјала и данас стоји врло високо, у самом врху лирике и песме, на међи испеване на српском језику.“ Од значаја је и то што је приређивач збирку допунио „сасвим непознатим записима из рукописне заоставштине Ђорђа Рајковића која се данас чува у Рукописном одељењу *Матици српске* у Новом Саду и који се овом приликом први пут појављују“.

Рајковић је, нема сумње, једна од најзначајнијих личности које су у другој половини 19. века деловале у нас на културном, а пре свега књижевном, пољу. Рођен је у Новом Саду, где је и умро, но његов рад, иначе плодан и разноврстан, премаша границе његовог родног града, у коме је понајвише живео и стварао, па и саме Војводине, уклапајући се, постигнутим резултатима, у општесрпску духовну, културну и научну ризницу, односно баштину. Сарадничи је сарађивао са „побрратимом“ Светозаром Милетићем, а пријатељевао је и са Јованом Јовановићем Заједом, Јаком Игњатовићем и другим ондашњим великанима пера, какви су, на пример, били Ђорђе Натошевић, Јоксим Ноћић, Оточанин и Симо Милутиновић Сарајлија. Дуги низ година био је у преписци са Милијом Стојадиновић Српкињом.

Са Вуком Каракићем се и лично упознао, а први пут га је видео у Пожуну, где је (свакако не случајно) делио студентску собу са Ђуром Даничићем. Као уредник и културни прегледац био је узор једном Лази Костићу, па и Стојану Новаковићу.

Приређивач је у студиозном предговору подробно изложио Рајковићеве биографске податке, а потом такође и педагошки рад, затим сарадништво и уредништво у периодици и његову преводилачку делатност, сакупљање историјских старина и народ-

них умотворина, као и писање књижевних критика (рецензија), биографија и есеја („који се сматрају његовим трајним доприносом српској књижевности“).

Главну пажњу приређивач је, разуме се, посветио самој збирци, тј. њеној садржини, с посебним освртом (у почевшему и критички интонираним) на Рајковићеву класификацију песама (укупно их има 253). Песме су, према Рајковићевој подели: љубавне (133), сватовске (13), играчке (25), пастирске и жетелачке (11), побожне (9), шаљиве (12), причалице – „романсе, баладе и остала мање казивачке песме“ – (21) и различне (29).

Реџи је у почетном делу предговора Славица Гароња-Радованац сагледала је, у главним цртама, Рајковићев однос према народној књижевности и његову цело-

купну сакупљачку активност, да би се касније посветила анализи самих песама из збирке, и то како књижевно-метничкој (а нарочито компаративној), али и језичко-стилској.

Уз напомену да Рајковићева мерила за класификацију песама нису уједначена, она му је, у целини гледано, одала признање како за његов укупан рад на сакупљању усменог народног блага тако и за саму његову збирку, односно њено састављање. Идући од песме до песме из збирке, рекла је оно најнужније што је о њима требало речи, и у мотивском и у сваком другом погледу. Поређења са Вуковим записима наметала су се сама по себи, и приређивач их није заобишао. При свему томе, увек се имало на уму и оно што су на подручју Славоније, идући Вуковим путем, учинили Рајковићеви следбеници у 19. веку Милан Обрадовић и Сима Милеуснић.

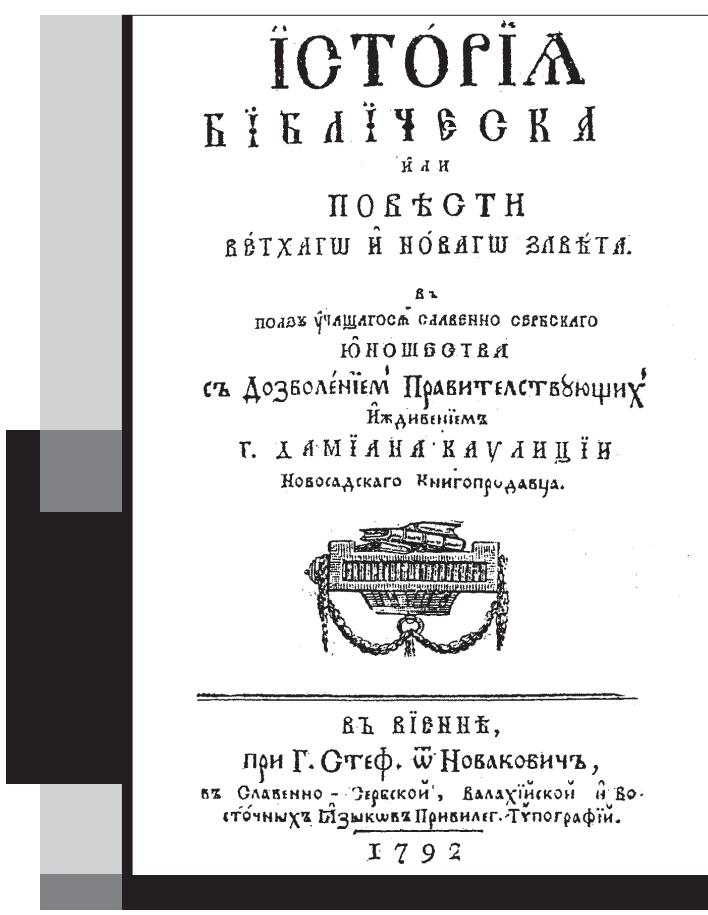
Рајковићева збирка *Српске народне песме из Славоније* из 1869. године, коју – захваљујући труду Славице Гароња-Радованац – имамо сада и у фототипском издању, показвају да је Војна граница била „прави мајдан усмене народне песме, која је још била у пуном процвату половином 19. века“.

У свему овоме можда је најважније то што се Рајковић у раду на прибирању и објављивању народних умотворина држао, колико је могао, Вукових начела. Да му је Вук био узор, сведоче и саме његове речи: „... ја мали књижевник, угледајући се на труде наше га величана, прегао сам... пабирчити на бразди његовој“. (У књижевној заоставштини Рајковићево нађено је и стотинак Вукових писама, што је вредно засебне књиге.)

Стога је Славица Гароња-Радованац, у похвалама изреченим овом марљивом Вуковом следбенику, осетила потребу да нагласи и следеће: „Као записивач, Рајковић је показао знатне квалитете. Следећи Вуков принцип, песме је верно записивао како их је чуо, чувајући посебно у језику неке већ давно заборављене архаизме, локалну лексику, фонетске промене ... Вредност сакупљених песама у збирци Ђорђа Рајковића је неоспорна. Оне се издавају уметничким дometom, свежином и разноврсношћу мотива“.

Да је више оваквих приређивачких и издавачких подухвата у нас, наше познавање властите књижевне и, уопште, културне баштине, ближе и даље прошлости, било би целовитије и знатно квалитетније.

Др Јубишић РАЈКОВИЋ-КОЖЕЉАЦ

Осветљења

Први број
Јужнословенског
филолога изашао је
прије више од
деведесет година
– давне 1913. Његови
шокрејачи били су
академици
Љубомир Стојановић
и Александар Белић

Uзлазак шездесете књиге *Јужнословенског филолога* (Београд, 2004) представља лијеп повод да се каже нешто више о значају овога данас и у свијетуrenomiranoг часописа за развој српске филологије и уопште за развој српске науке о језику. *Јужнословенски филолог* је покренут у vrijeme кад се српска култура убрзано развијала. Српска књижевност је била прешила пут имитирања народне књижевности и стекла атрибут модерне књижевности у европским оквирима. И српски књижевни језик који је кодификовао Вук Ст. Каракић прешао је за педесетак година пут уобличавања и стабилизације. Није то више био језик готово идентичан народном језику Вуковог завијача. Развој науке и књижевности доприноје да се тај језик развије у полуфункционалан књижевни језик – познат под именом *бојратски стил*. Под овим појмом подразумијева се управо изграђеност књижевног језика, његова осамостаљеност од народног језика онога типа који је ушао у основицу књижевног, тематска разуђеност која је у вези са развојем српског друштва и српске културе – како у тадашњим слободним српским државама Србији и Црној Гори, тако и изван њих.

Почетком двадесетог вијека и српска наука о језику била је дошла у фазу која је захтијевала специјализоване часописе. Српски филолози вуковци већ су били утврдили основне карактеристике књижевног језика. Лик књижев-

Највећи српски
и чији је
претраживач Гугл
увео је српски језик
и чији је писмо
као део своје понуде

Qруштво за информатику Србије и Одбор за писмо Вукове задужбине одржали су у Привредној комори Србије трибину на којој је расправљано о актичелом претраживачу српског језика и писма у савременим информационим технологијама. – Ог Бијељине до најрата Усташа Србије.

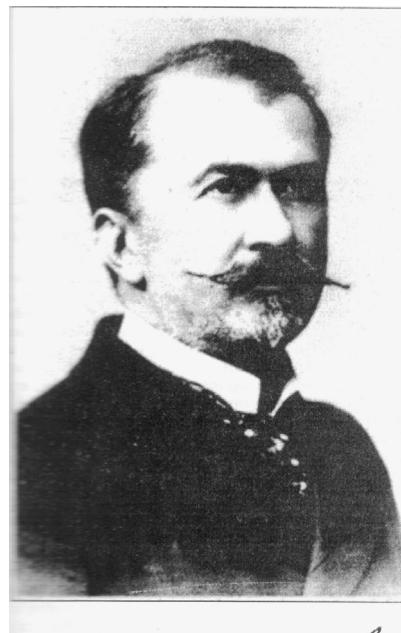
Суорганизатори овог скупа су били: Мрежа Пројекта Растико и Пројект Gutenberg Europe; Петејоријска чијилица, Зрењанин; Наше писмо; Југословенско удружење за мултимедију, Београд; Удружење за заштиту чијилице српског језика, Нови Сад и Библиотека Филип Вишњић, Бијељина.

Скуп је отворила Слађана Млађен, управник Вукове задужбине, а кратка уводна излагања поднели су: др Србислав Букумировић, Драган Илић, Зоран Стефановић (представник Мајкрософта), Никола Смоленски, Владимира Керлета, Мирко Гашовић и Драгољуб Збилић.

У расправи је истакнуто да су после научно-стручног скупа *Интернет и чијилица...*, који је одржан новембра 2003. у Бијељини, остварени добри резултати у примени српског језика и српске чијили-

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ – ШЕЗДЕСЕТ КЊИГА ЗА ДЕВЕДЕСЕТ ГОДИНА

Водеће мјесто у свијету славистике

Михаило Стевановић

ног језика утврђен је у дјевета граматика – *Српској граматици* Стојана Новаковића (Београд, 1894) и *Граматици и стилистичи хрватскога или српскога књижевнога језика* Томислава Мартића (Загреб, 1899). Крајем 19. и почетком 20. вијека подразумијевало се да се у српском књижевном часописима пише и о питањима српскога језика. Такву уређивачку политику имали су сви значајни књижевни часописи – *Босанска вила*, *Бранково коло*, *Српски књижевни гласник* и др. Међутим, даље се није могло ићи тако. Управо је у *Српском књижевном гласнику* (1923) млади модерно образован српски лингвиста Александар Белић најавио нову епоху у српској лингвистици.

У томе чланку А. Белић наглашава да је дошло вријеме кад се српска наука о језику мора окренути модерним лингвистичким проучавањима. Он је одоје дужно признање филозозима који су радили на учвршћивању вуковског књижевног језика, па је истакао и да је тај посао завршен: „Мебутим се наше време веома разликује од Вукова и Даничићева: они су имали да се боре за праву народнога језика, и да на та врло важна, али по суштини својој, практична питања уложе много свога рада, много оштруомља; међутим се данас у нас и говор о том питањима сматра за анахронизам. Оно што је требало тада доказивати сматра се данас за аксиом“.

У наставку рада Белић је показао како се у савременој лингвистици опишују гласовне промјене. И следеће, 1903. године он је у СЦГ објавио већи рад – *Дијалекти источно и јужне Србије*. Ова два рада уједно најбоље говоре о томе да се наука о језику мора његовати у специјализованим часописима – тај радови нису били слични читаоцу књижевног, тематска разуђеност која је у вези са развојем српског друштва и српске културе – како у тадашњим слободним српским државама Србији и Црној Гори, тако и изван њих.

Почетком двадесетог вијека и српска наука о језику била је дошла у фазу која је захтијевала специјализоване часописе. Српски филолози вуковци већ су били утврдили основне карактеристике књижевног језика. Лик књижев-

која је истакнуто, први број *Јужнословенског филолога* изашао је 1913. године. Његови покретачи Љубомир Стојановић и Александар Белић у уводном тексту су објаснили разлоге покретања часописа и изложили његову концепцију. Они указују да је у свијету славистички доживјела развој те да се покрећу славистички часописи – истина, нису могли навести већи број тајних часописа, јер их није ни било мно-

го. Разумљиво је да и српска славистика мора пратити токове у свијету славистике. „Ми нисмо имали часописа којему би био једини задатак – проучавање нашег језика у вези са осталим јужнословенским и другим словенским језицима и испитивање њихових језичких споменика. Ту празнину, према својој снази и средствима, треба да испуни *Јужнословенски филолог*“, кажу они. Поред оригиналних научних радова посебна пажња ће се посвећивати научној критици, а најављена је и библиографија радова о српском језику. Већ у првом броју поред домаћих аутора прилоге су имали и тадашњи истакнути руски лингвисти А. А. Шахматов, П. А. Лавров и М. Г. Долопко. Већ је први број најавио да ће овај часопис бити носилац развоја српске науке о језику.

Дошао је Први српски рат, па је друга књига *Јужнословенског филолога* изашао тек 1921. године. Њен уредник Александар Белић опет се обратио читаоцима: „После прве књиге од две свешчице *Јужнословенски филолог* је морао престати излазити. Друга књига већ је била на половину сложена, а дошао је пад Београда 1914. године, па пад Србије 1915. године. Приморани смо да се пешке кроз албанске кланице провлачимо, ми смо морали оставити све, и рукописе и сложен текст, у заузетој отаџбини. Непријатељска рука није штедела државних установа наших, ни домова појединачника; већ је уништила у њој и сложен текст *Јужнословенског филолога* и рукописе писаца, а претресајући домове појединачника и проналазећи у њима остатке културног рада српских грађана, уништила је и остали део рукописа спремљених за другу књигу часописа. Тако је и *Јужнословенски филолог* поделио судбину своју са целим нашим народом, измученим и тешко оштећеним светским ратом“.

После Белићеве смрти уредник *Јужнословенског филолога* био је академик Михаило Стевановић, књига 25 (за 1961–1962) до књиге 29/3–4 (1973). Књигу 30 (1973) уредили су М. Павловић, Р. Божковић и М. Пешакан – она је посвећена седамдесетој годишњици живота М. Стевановића. Од 31. књиге (1974–1975) *Јужнословенски филолог* уређује академик Милка Ивић, с тим што је књигу 56/1–2 и 3–4 (посвећену успомени на академика Павла Ивића) уредио др Слободан Реметић. Последњих тридесет година часопис излази редовно једапут годишње.

После Белићеве смрти уредник *Јужнословенског филолога* био је академик Михаило Стевановић, књига 25 (за 1961–1962) до књиге 29/3–4 (1973). Књигу 30 (1973) уредили су М. Павловић, Р. Божковић и М. Пешакан – она је посвећена седамдесетој годишњици живота М. Стевановића. Од 31. књиге (1974–1975) *Јужнословенски филолог* уређује академик Милка Ивић, с тим што је књигу 56/1–2 и 3–4 (посвећену успомени на академика Павла Ивића) уредио др Слободан Реметић. Последњих тридесет година часопис излази редовно једапут годишње.

Дајући учење овома, *Јужнословенски филолог* је био стално међу водећим часописима у свијету славистике. Немјерљива је његова улога у развоју славистичке науке (са србијском) и уопште лингвистике код нас. Он је млађим нараштајима лингвиста увијек представљао прозор у свијет: преко њега се стицало увид у то шта је актуелно у лингвистици у датом времену. Ту улогу имали су радови страних лингвиста, као и наших најбољих стручњака, а уз то – ту је била увијек научна критика о значајним дјелима из науке о језику. Посебно место заузима библиографија коју *Јужнословенски филолог* објављује од почетка излажења. С друге стране, захваљујући чињеници да овај часопис долazi у најзначајније библиотеке у свијету, резултати наших истраживања у области славистике и уопште лингвистике долaze у многе славистичке средине. Садашњи уређивачи колективи, који поред домаћих лингвиста сачињавају и лингвисти из иностранства, желе да се сачува углед *Филолога* како у нашој земљи тако и у свијету славистике изван земље. Дуга традиција и високи стандарди који се придржавају разлог су што *Јужнословенски филолог* спада у ред водећих часописа међународног значаја.

Др Срећко ТАНАСИЋ

СРПСКИ ЈЕЗИК И ЧИЈИЛИЧНО ПИСМО У САВРЕМЕНИМ ИНФОРМАЦИОНИМ ТЕХНОЛОГИЈАМА

Гугл проговорио и српски

лице у савременим информационим технологијама: сајтови свих установа културе и већине државних институција данас су на чијилици; сајт *Пројекат Растико – Библиотека српске културе на интернету* укључен је у европски и светски пројекат *Гуглченер* као и пројекат *Distrizibuiranih korекторa Evropa*; у оквиру пројекта *PAC* постигнути су резултати у изради српског електронског правописа који има 300.000 речи са комплетном правописно-граматичком подршком и изради велике описне граматике српскога књижевног језика; појавили су се многи нови чијилички фонтони; највећи светски претраживач Гугл увео је српски језик и писмо као део својог понуде и претраживања по Вуковој чијилици; најпознатија светска фирма Мајкрософт издала је *Office* на чијилици и сада ради на пројекту препознавања чијиличких рукописа на Таблет персоналним рачунарима; урађен је превод познатог оперативног система *Линукс* на српски језик и чијилицу; чланови групе окупљених око *Нашег писма* превели су низ познатих софтверских производа на наш језик и писмо; основано је неколико удружења која брину о заштити чијилице, итд.

Речено је да су резултати остварени не само у области веза дигиталних технологија са српским културом, већ и да је српско друштво почело да хвата корак са европским стандардима данашње цивилизације. У неким случајевима, српска култура даје изузетно значајан допринос светској култури и информационој цивилизацији, попут Дистрибуираних коректора Европа. Поред ових резултата, у расправи је

указано да забринутост изазива непотрошовање установских и законских одредбада о службеној и јавној употреби језика и писма, као и недовољна брига државе и друштва због потискивања језика и извршног српског писма – чијилице у службеној употреби. Речено је да је најавним местима и робним декларацијама присутност званичног српског писма веома ретка и да је уобичајено да многе

седницу Скупштине не којој би се расправљало о овим питањима.

У расправи је подржан став, који је изнет у закључцима на скупу у Бијељини, а истиче чијилицу да је постала стандардно српско писмо чијилица не поштаре другу чијилицу да је српски језик (појутш већине других) нестандардно, али уобичајено, користио или

форумима, па борба за српски језик и писмо није израз само неког српског национализма и шовинизма већ легалан начин заштите сопственог језика, писма и културе.

Речено је да законом треба регулисати да сви хардверски и софтверски домаћи и увозни производи на територији Републике Србије морају да омогуће потпуно коришћење српског језика и писма

од стране крајњег корисника. У том смислу, у расправи је изнето мноштво примедбада на неке ставове који се појављују у припреми Устава Републике Србије, а који уносе недоумице у начин уређења службене употребе језика и писма и одударају од лингвистичког начела *један језик, једно писмо*. Због тога је предложено да Уставом Републике Србије треба уредити службену употребу језика и писма на следећи начин:

На територији Републике Србије службени језик је српски језик, а службено писмо је српски језик, чијилица.

Под појмом службени језик и службено писмо подразумева се не само употреба језика и писма у државним органима, већ и свака употреба језика и писма у Републици Србији (у свим образовним, здравственим и другим јавним установама, најавним местима, у средstvima јавног информисања на српском јез

УЗ ОСАМДЕСЕТ ГОДИНА ОД РОЂЕЊА БРАНКА В. РАДИЧЕВИЋА

Од крајпуташа до сујеверица

T

осподине капетане, молим ти да потражиш моју ногу, да скинеш цокулу са те моје ноге и да ми цокулу пратиш овамо у болницу како бих се раздужио и са тим делом униформе. Наредник тражи да вратим или да платим цокулу, а ја немам паре... Драма. Судбина војника Драгутина Милисављевића на Солунском фронту: бугарска граната му у руви откнула ногу, избацали ногу из рова да не смета, са ногом избацили и цокулу, рањенике упутили у болницу, у болници траже да рањеник преда војничке ствари којима је задужен и прими болничке. И тада су настале неприлике. Задужен је и за пар цокула. Он има једну ногу и на нози једну цокулу. Где је друга цокулу? Нога? Па то је војнико лична својина. Цокула је државна својина. Наредник тражи цокулу. И зато војнико пресавија табак и пише писмо своме командиру. „Како крстити судбину војника Драгутина Милисављевића? Може ли писац да смисли драму када сам живот може да донесе!“

То је једна од прича које је чуо, записао и написао Бранко В. Радичевић.

То је један од бисера народног приповедања сакупљених у четири књиге под заједничким насловом *Сујеверице и друге речи*.

Нађи ће се у овим књигама: веровања – ко уради то и то, десиће му се то и то; савети – ово се сме, ово се не сме; упозорење – припази на овом да ти се не би десило оно; анегдете – живе згоде и незгоде о живим људима, из свакодневице; речи – та се реч ту и ту тумачи тако и тако.

Нађи ће се у њима живот – бивши, негашњи, ондашњи, садашњи, овдашњи, у разним видовима, тренуцима, ситуацијама; обичаји, заборављени и

*Мало је ко умео, као
Бранко В. Радичевић,
да истиха пребозна
у народу снагу речи и
пријовески, да их
однија, зреје и уздите
да би добиле месић у
једној од чејири њетове
незaborавне књиће
под истилованим
насловом Сујеверице
и друге речи*

они други, који су и данас у нама; народно искуство, расуђивање, филозофија, богатство духовно и умно, језик којег данас и име и нема, маштотворност, духовитост, широта и лепота душе човека наше земље и нашег поднебља.

Нађи ће се на страницама ових књига, у сваком запису, у сваком речу, изузетна љубав писца и преданост послу којим се бави и који га је, како сам каже, увек привлачио и узбуђивао.

Годинама је Бранко В. Радичевић бележио ретке речи, слагао их једну уз другу, пажљиво, да се међу собом не додирну, а да ипак буду заједно. Путовао је немирно, као путник знањељник, као путник трагалац, да сазна ново, открије непознато. Почекто би с пута кренуо запутом, до забити. И баш би тамо наилазио на право благо. Ослушкивао би, загледао, разговарао, записивао, памтио. Од сваког детаља стварао причу. А то како је настајала његова прича, и само је прича. То, како је писао, оловка је дугачка, гломазна, није за џеп, оловчице је носио, оловчуљке, тек међу прсте да стану, згодне за сваку прилику, да на папиру оставе траг. Па кад чује лепу реч, кад у разговору наслути причу, лати се свог графитног прибора и прибележи, да се не затури у памћењу. Тако су настајали ти његови записи, тако је настала прва књига *Сујеверице и лепе речи*, па друга за њом, па трећа и четврта; тако се зачела и пета која је, нажалост, остала недовршена, у рукопису.

Податак је готово невероватан: у четири књиге *Сујеверица* уписано је близу три хиљаде наслова! То су текстови писани по усталјеном, дуго негованом, опробаном и провереном обрасцу. Има их у једној реченици, има их на неколико страница. Етно-записи, како је писац волео да напомене. Најкраји су у четири ре-

чи: „Вијоглавље не трип узглавље“ (*Вијоглавље*), „Дабогда има па не мао“ (*Клејтва*), „Пијаној снаји мили дјеверци“ (*Пијана снаја*). Кратки као пословица, бртви као тешка, убојица клетва. Они други, не-кратки, свакојаког су облика и садржаја.

Кратка прича, или прича у пуном издању, са личностима и догађањем, фабулом, врџава досетка, овлаш најзначен портрет, хришћанска ознака, народни обичај, веровања, узгредна опаска, разговор без увода и извода, мудроваше и надмудривање, тук на лук.

Жуморна је оловчица Бранка В. Радичевића. Увек таква била, таква до краја остало. Вредна. Марљива, будна. Ништа није могло да јој промакне. Записивала и што би видела, и што би чула, и што би само наслутила да би могло бити. У неком тексту основа је етношко занимљивост, у неком читава мала социолошка, филолошка или психо-студија, негде је анегдотски запис о познатом писцу, негде лексичке варијације и варијанте: тридесет изведеница од речи „сладац“, четрдесет две од речи „живулька“, четрдесет пет облика „кад човек неће“. А двојица угледних Брековчана, Милан и Милојко Ђоковић причали су писцу како се у њиховом крају тела стоци, па су му навели сто двадесет три речи којима се домаћин обраћа овци, волу, крави! Све је то лепо и пријельно записивао оловчуљак Бранка В. Радичевића, па је откривајући тако свакојаке теме по Чачку и околини, по Драгачеву, и Овчару, и Каблару, открио и причу извесног Бунисављевића из села Тијање („свак ме зна“!) који приповеда своје виђење пораза у рату, па каже да смо рат изгубили због издаја, али да издаја није била у човеку, него у чаури, јер је уместо барута у једном метку био песак, у другом пиринач, у

трћем паприка, у четвртом струготини, у петом земља – „и тако изгубисмо рат“.

Тако је радио Бранко В. Радичевић, попут Вука, попут Вукових следбеника, и сам следбеник великог Трешњанина. Четири књиге *Сујеверица* сабирају мудрост народа нашег од давних дана до времена у којем живимо, од зачетног српског памтивика до овог модерног, двадесет и првог века. У тим књигама су прошлост и историја, садашњост и настајање, искуство духа и свести, сложено и слагано и наслагано, грађено и добрађивано. У њима су овчари и каблари наше стамености и постојаности, Мораве нашег дотицања, отицања и протицања, бриткос и опонашени речи, кремен и крешико духа.

Њихове странице су заправо наше свечаности и судбине, проклетства и уроци, поруке и опомене, ведрине и зановетања, завети и оставштине наше. И како су трајне ознаке и особине човека нашег и природе његове, тако су трајне и речи које о тим ознакама и особинама говоре. А те речи исписао је управо Бранко В. Радичевић у овим књигама, о којима је тек понешто речено, а много шта, и понајвише, за другу прилику остављено.

Бранко В. Радичевић није доживео свој осамдесети рођендан – 14. маја 2005. Отишао је у историју пре више рано – 12. јануара 2001, док је још био у ствараљачком замаху и радном елану. Оставио је за собом завидан књижевни опус – поезију, романе, приповетке, етно-записе, монографије, књиге за децу. И четири објављене књиге под јединственим насловом *Сујеверице и друге речи*. И пету, у рукопису. И низ највиших награда и признања. Све што је радио и урадио остаје као значајан део српске књижевности, културне баштине и традиције.

Бранко ЈОВАНОВИЋ

Књижевност за децу и младеж предзмајовинског доба

Поучитељни Тимотије Илић

*Књижевно тледано,
Илићево дело има своје
месић због њетове
чилдливости и
разумљивости.
Првенствени је њетов
значај што смо смоји на
самом челу српске
пријоведачке
књижевности за децу*

и озбиљни разговори који они воде међу собом.

У разноженим, чежњиво-отужним причицама и песмицама о Богу, цветној пољани, извору, ћарлијању поветарац, цвркути птица, сунду, животињама, сеоском животу; о вејању снега и мразу; о маџи, дому и домовини – стрчи лик детета пажљивог према родитељима и спремног да помогне у сваком послу; детета које се дружи једино са добром децом, које храни промрзле птице или удељује сиротињи.

Факторија, представљање су-што добре и сушто неваљаље деце, пренела се и на раван свеукупне књижевне тематике. Недостајала је садржинска шаролистост и мотиви који на машту делују импресивније. Литература није одраз унутрашњих нужности и неминовности, потреба или животни императив. Мерено садашњим мерилима, посреди је списатељска продукција без значаја за конституисање и тражење нових путева или освајања нових тематских подручја. Истраживач је у недоумици шта може да, из пуке прозе и стихова сирових и без занатске дотера-

ности, издвоји као литературу која би означила помак у распону дечјих читалачких свиђања и неких њихових наклоности. Милан Богдановић, по свему, апострофира овај период развоја дечје белетристике као доба које „не може да покаже много значајних правих књижевних дела, нити да се појавио велики број правих пе-сника“.

Можда је негативно мишљење Богдана Поповића о дечјој књижевности оптерећено баш стањем литературе предзмајовинског доба?

Узме ли се у обзор чињеница да су слабости природна и нормална појава релативно нових уметничких родова и сваке младе књижевности – схватаљиво је што литература за децу пре Вука, и у вуковском периоду, и времену које се може означити као предзмајовинско – искључивије него књижевност уопште – обилује негативистичка и неуметничка својствима.

Илићева проза је, као и свеукупан његов опус, без есенцијалне уметничке вредности.

Књижевно гледано, Илићево дело има своје место због његове читљивости и разумљивости. Илић је хладан писац и сав његов значај је у томе што стоји на самом челу српске књижевности приповедачке речи.

У часу, међутим, када се на хоризонту појавио Јован Јовановић Змај – губитак је више него надокнађен, и

српска дечја књижевност није могла да са више сјаја обележи овај прелаз. Искочивши из старијег манира прављења стихова, откришиши лице и вредност дечјег света, аутор Ђулића и Ђулића увелака књижевност овога израза поставља као независан и валидан литерарни жанр; постаје заједнички оснивач савремене књижевности за децу и младе, а његово дело образац певања.

Др Тихомир ПЕТРОВИЋ

ЖИТЬЕ
СИРЬЧЬ

РОДЕНIE, ВОСПИТАНИЕ, СТРАСТВО
ВЛЯНИЯ, и РАЗЛИЧНА ПО СВѢТУ
и ОТЕЧЕСТВУ ПРИКЛЮЧЕНИЯ
и СТРАДАНИЯ.

ГЕРАСИМА ЗЕЛИЋА

АРХИМАНДРИТА СВЕТО-УСПЕНСКЕ ОВИТЕЛІ КРУ-
ПЕ У ДЛАМАЦИ; БЫВШЕГО КОЕ У ИСТОЙ
ДЕРЖАВЫ, КОЕ У БОККИ КОТОРСКОЙ,
ОД Л. 1796 ДО КОНЦА Л. 1811. НАДЪ
ПРАВОСЛАВНЫМИ ВОСТОЧНОГО
ИСПОВѢДАНІЯ ЦЕРКВАМИ

ГЕНЕРАЛ- и ВЕЛИКОГА - ВІКАРІЯ;

Нимъ самымъ

Себи и своимъ за споменъ списано; и дру-
гимъ за любопытство, гдѣшто зарѣ
и за поученіе, на сѣвѣрѣ издано.

ВЪ БУДИМЪ

Писмены Крал. Університета Унгарскаго.

1 8 2 3.

ЈОШ ДВА СРПСКА СЕЛА ДОБИЛА СВОЈУ ПИСАНУ ИСТОРИЈУ

Гунцати и Жуње

Гунцати и Жуње прије су сада већ великој породици србијанских села која имају и своју писану историју. То су, углавном, она села која су имала богату прошлост, али и неког вредног посленника изнисклог у самом селу да ту историју напише, па и добротворе и приложнике да се та историја одштампа. У условима који су му били могући, и са изворима који су му били доступни, овде је то био др Милосав Вукићевић, који је сачинио књигу с обиљем података о својим суграђанима и комијама који су му и сами помогали да дође до мноштва појединости о чињеницама из живота у временима која су за нама.

Књига *Гунцати и Жуње у Гружи* представља озбиљан рад на истраживању историјских прилика у овом крају од 1459. године. Човек остаје засићен оним шта је све овдје народ доживео током ратова који су захватили Србију, али и заједњен тиме како је тај народ све то подносио и колико је то плаћао, често и највећим жртвама, животом, или губитком порода и најрођенијих укубана. Странице ове књиге посвећене ратовима доживљавамо као још један споменик људима који су у најтежим временима подносили личне жртве зарад слободе народа.

Указујемо и на занимљив и многим подацима илустрован део о цркви и просветној историји, институцијама које су имале велики и пресудан значај у животу описаных села и његових житеља. Овдје је скоро споменички, јер су прилике савременог живота релативизовале улогу цркве и школе, а за забавни живот, који је увек био у сенци ових националних установа, аутор на стр. 409 каже да он, на почетку 21. века, и – не постоји!

Концепција књиге, која полази од имена, иде преко природних околности, података о становништву, захвата његова веровања, уверења, па и познавање, његовој привредној делатности (преко пољопривреде, заната, тзв. културних занимања), и тек онда преко неке историјске хронологије, иде на историју институција (црква, школа, спорт...), да би се завршила пажња читалаца задржала на изузетним појединицама, који су животе успеле, макар и мало, дуговали завичају, јер су ту, у родној кући, у комшију, на њиви и ливади, у школи и цркви, научили да мисле и ради, и да поштују тубу мисао и рад, да цене људске особине у складу са вредностима на којима су одговарани у топлини домаћег огњишта.

Овде има страница писаних са много љубави. За пример узимамо текст о биљном свету. Врло занимљива запажања о различитим врстама поврћа и воћа; говори се увек с обзиром на њиву улогу у животу човека, а неопходан њихов пратилац су домаћице; а где су жене ту је и цвеће (у баштама и у авалијама). Преко седамдесет назива за различите биљке даје се овде на кратком простору. И кад год писац каже како су од неке биљке „наше мајке умеле да праве“ то и то укусно јело, или питу, не можемо се отети утиску да он ту оживљава успомене на своје детинство и свој дом. А кад с подједнаком пажњом наводи и јестиве биље и коров, помиљамо на муку коју сељак има да оплени њиву (углавном од бодљикаве паламиде), или свој врт, где коров обично брже расте од посађеног поврћа. Дакле, писац је на многим странама, у многим пословима и учесник стварности коју описује. То овој књизи даје посебну драж, и тврдимо да не губи од значаја тиме што се у опис уноси лични однос, иако је у скромном моменту видно инсистирање на податку, а мање на доживљавају.

Кад пише о минулим временима, о прецима, кад навodi њивова имена, не испушта заслуге, чиме показује достојанствен однос према прошлости, још једном подижући споменик свима који су села заселили, који су градили куће, заснивали породице, подизали чељад, градили чесме и путеве, обнављали цркве и школе, па и веселили народ, правили алате или обављали услуге неопходне сеоском домаћинству; који су, једном речју, били народни добrotвори, па и гинули у одсудним тренуцима.

Читалац мештанин у историјским подацима тражи своје порекло, своје корене, своје претке... пожелеће да

*Др Милосав Вукићевић
је ћириљично и
марљиво прикупио
ојромну трају коју је
обелоданио као
помесницу ова два
тргуванска села*

реконструише родбинске односе, прво веће са људима чији је потомак, па и да се с тугом или с поносом још једном, и јаче, утемељи у свој завичај данас, једнако као и јуче, у тренуцима који нам изгледају тако несигурни и оптерећени многим изазовима, за које нема добрих решења изван породичне, сеоске или људске заједнице свога нараода.

Гунцати су, судећи на основу ранијих пописа, били релативно велико, напредно, многојудно село, али овде има података о великом броју породица беземаша. По попису из 1863. више од тридесет домаћинства нема имања, нити прихода, а међу њима су: надничари, слуге, учитељ, пандур, абаџија, па чак и један дубаџија. Свесник, трговац и кмет су, хвала Богу, спадали у имућније домаћине.

Особинама људи, о њиховима карактерима, оном у шта верују, шта цене, шта нападају и шта бране, и како се и сами бране од другога и од себе, једнако као и друге странице књиге говоре странице о клетвама и заклинају, о поздрављању и изрекама. И тај материјал, као и друге податке, уосталом, сматрамо врло корисним за сагледавање народног живота нашег народа уопште.

Судбина је хтела да аутор ове књиге Милосав С. Вукићевић, како се волео потписивати, деценије свога живота проведе на Косову (учећи, радећи, подижући породицу), а историјске неминовности учиниле су да тамо изгуби животно тле и врати се родном селу. Да није тако, ко зна да ли би могао да овако племенито оживи успомене на детинство и младост и да све то организује у текст ове књиге. За дивљење је како је у свим тим личним и друштвеним ломовима пронашао снаге да књизи посвети две-три године рада. Можда се ту потврђује и оно сазнање да невоље човека чине снажнијим, да у тешким тренуцима оствари оно што никако не би могао у околностима мирног живота. Оно за шта, док је све лепо и мирно, обично нема времена.

Недељко БОГДАНОВИЋ

ну набавио, ко је машину покретао, ко је у томе послу био најбољи. И све без зазора и зависти, све с намером да се позитивно у Гунцатима и Жуњама још једном истакне. Тако је и на страницама посвећеним сточарству, виноградарству, воћарству, пчеларству, повртарству. Свуда имамо сусрете са добрым домаћинима, или са вештим и добронамерним људима, који нису радници само на своме имању, већ и на имањима својих суседа.

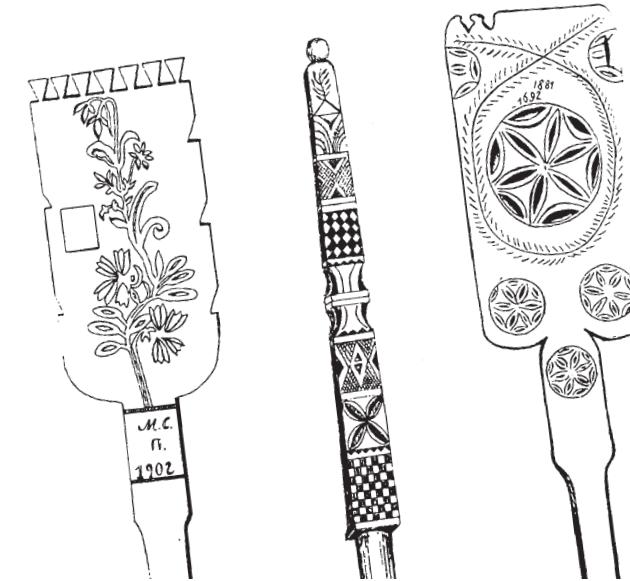
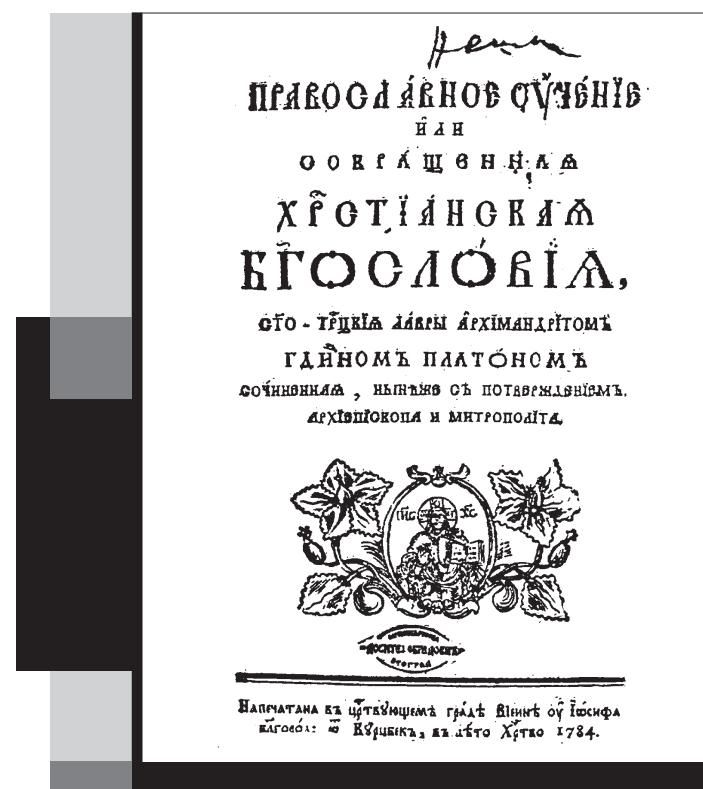
Као имење, ценило се и знање, вештина, мајсторство, а из над свега стоји тежња да се оно што се заснива као корисно, доведе у стање када постаје лепо. С тим циљем, а не само ради „историјске истине“, ми овде имамо имена најбољих зидара (некадашњих дунђера, или и савремених градитеља), столовара, ковача, колара, поткивача, опанчара, електричара, обућара, каменорезца, лимара, бравара, кројача, пинтера, стругара, свирача, бунарџија, бојаџија, грчара, воденичара, вазњавчића, све до домаће радиности, без које није била ни једна кућа, ни једна женска особа у селу.

Човек онда преко оваквих одељака књиге види да су описанана села, родови и домаћинства у њима, биле јаке заједнице, у којима се радило и градило; у којима је било мајстора и да обују и да одену, да поткују говече, али и струју да уведу (све у своје време и према стварним потребама); да је било људи који су умели да праве посуђе (од земље и дрвета, а од чега би у селу и за село?!), да ископају бунар, али и да уваљају сукно, да развеселе, али и да сахране, да сачине сандук и споменик, јер ни без тога се не може...

О особинама људи, о њиховима карактерима, оном у шта верују, шта цене, шта нападају и шта бране, и како се и сами бране од другога и од себе, једнако као и друге странице књиге говоре странице о клетвама и заклинају, о поздрављању и изрекама. И тај материјал, као и друге податке, уосталом, сматрамо врло корисним за сагледавање народног живота нашег народа уопште.

Судбина је хтела да аутор ове књиге Милосав С. Вукићевић, како се волео потписивати, деценије свога живота проведе на Косову (учећи, радећи, подижући породицу), а историјске неминовности учиниле су да тамо изгуби животно тле и врати се родном селу. Да није тако, ко зна да ли би могао да овако племенито оживи успомене на детинство и младост и да све то организује у текст ове књиге. За дивљење је како је у свим тим личним и друштвеним ломовима пронашао снаге да књизи посвети две-три године рада. Можда се ту потврђује и оно сазнање да невоље човека чине снажнијим, да у тешким тренуцима оствари оно што никако не би могао у околностима мирног живота. Оно за шта, док је све лепо и мирно, обично нема времена.

Недељко БОГДАНОВИЋ

ХРОНИКЕ СЕЛА – ПОВОДОМ ОБЈАВЉИВАЊА ТРИСТОТЕ ХРОНИКЕ И ПЕДЕСЕТ КЊИГА ПОСЕБНИХ ИЗДАЊА

Чувари и разбаштињених огњишта

Досад објављене хронике

*села представљајују
највећу историографску
и културолошку акцију
српској села, јединствену
на Балкану, па вероватно
и у Европи. Зашиће је
и посредом Радомира Лукића
и посредом акађемика
Радомира Лукића ова
драгоценна иницијатива
остала без икакве
потпоре?*

историјат и опис српских светиња. У досадашњем раду исправљене су многе неправде о старости манастира и њиховом значају у историји села и описане јесујеванју.

Прве школе после хатишерија из 1830. године отваране су у манастирима и манастирски конаки су били учионице и дечји интернати, а свештеници, све док нису стигли учитељи, вршили су описујеванје.

Иначе, школство је посебно обраћено у свакој хроници. Сачувани су најчешће спискови многих генерација, што такође представља историјско и образовно богатство.

Налазе се ту имена многих величана српског народа, чувени песници, књижевници, војсковође, државници и др.

Велико поглавље сваке хронике чине списи догађаја учионице и ослободилачке борбе, као и спискови свих учесника поједињих ослободилачких ратова 1778-1779., Цер, Колубара и два светска рата.

За поједиње учеснике уписано је и место погибије, а приказани су и сачувани датуми поједиња, што обогаћује историју Србије.

Пољопривреда, обрада земљишта некада (мобе и позајмице, ручни рад и др.) чини посебно поглавље у свакој хроници.

Наше хронике су знатно шире. Упутство је урађено у Одбору за село САНУ у сарадњи са Културно-просветном заједницом Србије.

Свака хроника садржи податке о појеку и настајању насеља.

Тај посао је веома тежак, а постоје две врсте насеља. На Косову и Метохији насеља су пописана у разним хрисовуљама и даровницима манастира, па су се многа одржале све до велике сеобе под Арсенијем Четвртим Чаројевићем, у новије време до доласка Кфора, а највећа подручја: Лепеница, Доња Јасеница, Томићева, Руднички крај, Гламочко поље и др. Ове вредне књиге садрже и спомени највеће храмове и изузетне живописе.

Посебно обраћено је највећим храмом на Косову и Метохији, а то је црква Светог Саве у Косовској Митровици.

Највећи храм на Метохији је црква Светог Саве у Косовској Митровици, а то је црква Светог Саве у Косовској Митровици.

Свака хроника садржи податке о појеку и настајању насеља.

Тај посао је веома тежак, а постоје две врсте насеља. На Косову и Метохији насеља су пописана у разним хрисовуљама и даровницима манастира, па су се многа одржале све до велике сеобе под Арсенијем Четвртим Чаројевићем, у новије време до доласка Кфора, а највећа подручја: Лепеница, Доња Јасеница, Томићева, Руднички крај, Гламочко поље и др.

Посебно обраћено је највећим храмом на Косову и Метохији, а то је црква Светог Саве у Косовској Митровици.

Свака хроника садржи податке о појеку и настајању насеља.

Највећи храм на Косову и Метохији је црква Светог Саве у Косовској Митровици.

Свака хроника садржи податке о појеку и настајању насеља.

Највећи храм на Косову и Метохији је црква Светог Саве у Косовској Митровици.

Свака хроника садржи податке о појеку и настајању насеља.

Највећи храм на Косову и Метохији је црква Светог Саве у Косовској Митровици.

Свака хроника садржи податке о појеку и настајању насеља.

Летопис Вукове задужбине (70)

Четвртак, 10. март 2005.

Из штампе изашла изузетно вредна књига: *Живот и обичаји народа српског* Вука Стефановића Каракића. То је девета књига у едицији *Политике* и *Народне књиге - Бисери српске књижевности*. У књизи су дати Вукови описи прве и друге године устанка; портрети устанка, описа народног живота и обичаја, са студијом о Вуку проф. др Јовану Деретићу.

Четвртак, 10. март 2005.

У организацији Центра за културу Пожаревац одржана је промоција *Данице 2005*, а било је речи и о активностима Вукове задужбине у наредном периоду. Говорили су др Миодраг Матицик и Слађана Млађен, а у програму је учествовао и драмски уметник Иван Јагодић.

Субота, 12. март 2005.

У Задужбини Илије М. Коларца свечано је обележен јубилеј високог образовања у Срба - *Сто година од доношења Закона о универзитету*. Тим поводом, председник државне заједнице Србија и Црна Гора Светозар Марковић урођио је најстаријем српском универзитету Орден *Карађорђе* првог степена.

Недеља, 13. март 2005.

Задужбина *Иве Андрића* обележила је 30. годишњицу од смрти великог писца и нобеловца, полагањем цвећа на његов гроб у Алеји великанова на Новом гробљу у Београду.

Уторак, 15. март 2005.

Историјски архив Београда објавио је књигу *Модерна српска држава 1804-2004. Хронологија*. Рад на овој значајној публикацији започет је поводом обележавања два века од Првог српског устанка, и она обухвата све важне чињенице из новије српске историје, као и хронолошки преглед историјске грађе из области политике, економије, уметности, науке и културе.

Понедељак, 28. март 2005.

Педагошки покрет Југославије и Задужбина *Доситеј Обрадовић*, у сарадњи са Народном библиотеком Србије, организовали су у Београду скup под називом *Доситејеви учионички сусрети*. На скупу је обрађена тема *Доситеј као путник и српски путописач данас*, додељена Годишња награда *Vаса Пелатић* за 2004. годину и представљена књига *Сима А. Илуманов - живот и дело*. Просветни преглед (1945-2005) - педагошка баштина за будућност.

Уторак, 29. март 2005.

У Матице исељеника Србије представљена је књига мр. Радована Калабића, председника Матице исељеника Србије,

Српска емиграција - Прилози за историју српског исељеништва 1830-1992. О књизи су говорили академик Никола Мишољић и проф. др Мило Ломпар.

Уторак, 29. март 2005.

У Народној библиотеци Србије представљен је нови тип електронских писама - *Хиљадарски усташа и Монах* - која су настале на подстrek братства манастира Хиљадар, а намењена су за научну и електронску обраду оригиналних српских средњовековних рукописа. Овим пројектом омогућена је израда електронског речника српскословенског језика, каталога и комплетног трезора наших средњовековних драгоцености.

Среда, 6. април 2005.

Полагањем цвећа на Косанчићевом венцу, на месту где је 6. априла 1941. године у бомбардању јубилеј високог образовања у Срба - *Сто година од доношења Закона о универзитету*. Тим поводом, председник државне заједнице Србија и Црна Гора Светозар Марковић урођио је најстаријем српском универзитету Орден *Карађорђе* првог степена.

Четвртак, 7. април 2005.

У Ректорату Београђског универзитета, у свечаној атмосferи, додељене су дипломе стипендистима задужбине и фондове. Награде од по 3.000 динара за изузетан успех у учењу добило је 148 академата.

Петак, 8. април 2005.

Објављен је први том (слова А-Б) капиталног пројекта *Српској биојографској речници*, на коме су у Матици српској годинама радили многи научни радници. Књига садржи најсновније и поуздане податке о личностима из српске историје, као што су државници, војници, политичари, привредници, научници, јавни радници, истакнуте личности из културе и уметности, спорта, здравства, адвокатуре и др.

Петак, 8. април 2005.

У свечаној сали Вукове задужбине промовисана је изузетно вредна књига проф. др Луке Шекаре: *Антологија српских народних љубавних песама Og бисера трана*, коју је објавио Завод за уџбенике и наставни средства Српског Сајраја. У књизи су објављене 592 песме, забележене у Војводини, Славонији, Ресави, Црној Гори, Херцеговини, старој и јужној Србији, Шумадији и Македонији. О сакупљеном народном благу у књизи говорили су др Миодраг Матицик, др Душко Певуља, Предраг Рончевић (издавач) и аутор.

Субота, 9. април 2005. године

Поводом тридесет година од смрти Иве Андрића, у Библиотеци града Београда отворена је изложба *Издања Андрићевих дела 1990-2005*. Кроз ову изложбу јавности је показано живо присуство нашег нобеловца.

Петак, 15. април 2005.

Академски сликар Драган Стојков урочио је Вуковој задужбини изузетно вредан дар - слику са ликом Вука Стефановића Каракића, коју је урадио, заједно со још четрнаест слика, инспирисаних песмом Филипа Вишњића *Почетак буне против дахија*.

Петак, 15. април 2005.

Председник Српског унапредничког друштва за српски језик и књижевност и Друштво учитеља у Бачкој Паланци организовали су предавање на тему: *Питиће српској писма*. Предавач је био др Мато Пижурица, професор на Филозофском факултету у Новом Саду.

Субота, 16. април 2005.

Свечаном академијом у Културном центру *Oro* у Франкфурту, обележена је прва годишњица рада огранка Вукове задужбине у Немачкој. У програму су учествовали др Миодраг Матицик, председник Управног одбора Вукове задужбине, Рајко Коларов, генерални конзул СЦГ у Франкфурту, Александар Чотрић, заменик министра, и Миодраг Јакшић, помоћник министра за дијаспору у Влади Републике Србије, књижевница и глумица Ева Рас и оперска певачица Сандра Прдановић. У оквиру ове посете, такође, одржан је састанак и са представницима наших клубова који раде у овом делу Немачке.

Уторак, 19. април 2005.

У задужбини Илије Милосављевића Коларца представљена је књига академика Симе М. Ђирковића *Срби међу европским народима*. О књизи су говорили проф. др Љубомир Максимовић, др Предраг Ј. Марковић, Властимир Ђокић и аутор.

Субота, 30. април 2005.

У Галерији *Мина Каракић*, у Вуковом дому културе у Лозници отворена је изложба слика насталих у ликовној колонији *Дрина 2004*. Ова колонија окупила је уметнике из Србије и Бугарске, који су скликали подрињске мотиве.

Среда, 4. мај 2005.

У манастиру *Светог Николаја Српског* у Соко-граду код Јубовије, одржана је завршна свечаност *Два века од Првог српског устанка*. Овом величанственом догађају присуствовало је неколико хиљада грађана из Подриња са обе стране

Дрине, из Јадра, Рађевине и других крајева наше земље, као и представници Владе Србије и Војске Србије и Црне Горе.

Среда, 4. мај 2005.

Архив Србије објавио је капитално фотографско издање *Устав књажевства Србије 1835*, поводом обележавања двеста година од Првог српског устанка и почетка стварања нововековне српске државе. Сретењски устав донет је 15. фебруара 1835. године, а ово издање јединствено је по томе што се први пут објављује рукопис Устава у извornом облику: *оно је верно оригинал по изледу и величини*.

Четвртак, 8. мај 2005.

Председник Културно-просветног заједништва Србије Јубовић Рашумовић уручио је у Никшићу *Вукову најраду* Актији професора и наставника српског језика, који су се супротставили преименовању језика у Црној Гори. Награђа се састоји од плакете са ликом Вука Каракића и златнотиским исписаном повеље, коју је у име професора примио председник Актије Веселин Матовић. Дипломе за *бољијен пешки истићи из обране имена српског језика и књижевности* добило је 27 отпуштених професора у Никшићу и Херцег Новом.

Четвртак, 12. мај 2005.

Друштво за српски језик и књижевност одржало је, у свечаној сали Дома Вукове задужбине, седму редовну седницу Управе друштва, на којој су размотрене припреме за 15. Републичко такмичење за српски језик и књижевне културе у Тршићу.

Четвртак, 12. мај 2005.

У Културно-просветном заједништву Србије представљена је књига проф. др Слободана Ж. Марковића *Трајање за идеалима*. Поред аутора, о књизи су говорили: Јубовић Рашумовић, књижевник и чланци из *историје српске књижевности* који су говорили академик Александар Младеновић и проф. Богдан Терзић.

Петак, 27. мај 2005.

У Свечаној сали Дома Вукове задужбине одржан је састанак огранака, на којем је размотрена активност у реализацији ставова и закључака Скупштине Вукове задужбине и утврђени задаци за наредни период.

Петак, 27. мај 2005.

Народна библиотека *Стојан Трумич* из Титела одржала је, по трећи пут, *Смотру Ћириличке писмености*, на којој су учествовали 32 основне и средње школе из Србије. У оквиру ове манифестије био је расписан и Конкурс за најбољи радови на књижевном изразу: *Стојан Трумич*.

Петак, 31. мај 2005.

У Центру за културу и спорт *Шумице* на Вождовцу одржан је Градско такмичење у краснослову ученика основних школа у Београду.

Петак, 31. мај 2005.

У организацији *Пројеката Растко* у Дому Вукове задужбине одржана је *Трибине и уводна конференција у европску јавну кампању*, којом је означен почетак рада *Пројекта Гуленберг Европа - PGE RASTKO.NET*. То је изузетно важан и савремен вид међународне културне сарадње познатих интернет установа, који се изражава у дигитализацији и очувању писаног културног наслеђа Европе, доступног светској заједници.

Приредио Славко ВЕЛИНОВИЋ

О ВРХОВНОМ БОЖАНСТВУ КОД СТАРИХ СЛОВЕНА И ШТА ЈЕ ОНО ЗНАЧИЛО

Световид у српском народу

Световид је један од богова у старословенској митологији. Постоји мишљење да је он представљао врховно божанство (*deus deoīum*) код Старих Словена. „Према неким историјским изворима, може се закључити да је Световид био врховни бог свих Словена, иако је у разних словенских народа могао имати и разна имена.“

На Световида ће се овој везу са самим ликом Световида идоля, који, како смо напред видeli, има четири главе, које гледају на све четири стране света. Према томе, то је био бог, који све види, цео свет, а то и јесте највиши бог по словенској замисли“.

Примањем хришћанства престало је поштовање Световида међу Словенима. Дански краљ Валдемар је 1168. године разорио Световидов храм. Међутим, и после извршења хришћанизације Словена, међу њима су остали неизбрисиви Световидови трагови.

О је случај и са српским народом. У многим сегментима народног живота Срба постоји многоштвје елемената који директно (или посредно), неодјиво подсећају на овог словенског бога. Неки су и данас присутни међу Србима. На Световидове подсећаје и неки народни обичаји, који су заступљени у хришћанским верским обредима код Срба. „Интересантно би било подврди неке сличности између култуса Световида и нашег обичаја на бадњак. Као што се Свет

ПРИЧА О РАТНИКУ КОЈИ НИКАКО КУЋИ ДА СЕ ВРАТИ

Где то беху Драгоманци

Сеје, да ми је сад овде мој Војко из Драгоманац! (Да ме спасе!) Лелеко би у очајању, уз свакоје страшне писове, Војков син кад би се, рецимо, кола заглавила у блату и, уопште, нешто искрело па се испречило или окренуло наопачке те је његов недорасли син измичући се намах помишића да су Драгомани, могуће је, на оном свету. А, опет, знао је, нису; већ негде у бестрагији где је деда сахрањен поред цркве; заклан наводно метком, баш као хадук Станков први Турчин. Камени су му споменик саборци тамо поставили. Све је то исплаћено после рата. Смушене прича, чак и да је Врховој ко- манди Војко припадао!

Временом су јењавала и туђа сећања и неизбежна противуреџа; или јој очев вапај постепено прелазио у нелагоду, у кривицу. Драгоманце је ваљало наћи. Није се стигло. Доције неста и обележја поред цркве. Кости су Војкове откопане па пренесене на заједничко војничко гробље, на Зејтинлик. Тада је имало где да се оде, али то беше Солун, а не Драгоманци...

Тако је прича о ратнику који никако куби да се врати, у тежаке послове упути нејаког сина, баш потрајала кроз тај усклап. И када је стасао унук Војков, замомчио се, стекао по-родицу, нарадио се па остарио, а склопљена је како вала после безмalo једног века. А ево ка- ко гласи:

Војко М., припадник Шумадијске дивизије, а

ова припадаше Другој српској армији, рањен је на положају, као што то у рововском рату понекад бива, једног магловитог, хладног јутра, другог по Ни- колдану 1916, на Говедар Камену, под небесима, у планини. Из Завоишта дивизијског упућен је у Прву хирургу полуску болничу Врховне команде, најбољем српском војном хирургу др Михаилу Петровићу, у Драгоманце. Недалеко је, осим већ поменуте болнице са искрпљеним сурим шаторима, постојала и команда, али Друге српске армије. Отуда и она прича о Врховој. Беше смештена у једној од присталих зграда на спрат, с улазом,

степеништем и прозорима европејским. Скоро па лепотица а у селендији, сред Могленске котлине коју је и Јован Цвијић пре тога походио. Беше тад насељена неуким претежно словенским живљем, које је треску (малајију) сматрало саставним делом своје судбине.

Уз то још не знадоше коме етнички припадају, мада већ беху после Османлија, па држављани Краљевине Грчке. Но и то ће замршено питање касније да се избистри, поверојаће да су, у ствари, Егејски Македонци, ни Срби, ни Грци, дакле, али и Бугари; што ће, децензију или две до искорењивању маларији у другој половини прошлог века, имати за последицу преобраћање ранијих топонима листом у грчке. Ипак, назив tog места још из времена Војкове погбије потиче од речи која је италијанска, и француска. Драгоман је тумач језика, преводилац; онај који говори у нечије име, посредник, закупац радне снаге. Печалбаре су водили и заступали их драгомани.

Војкова рана описана је у кавутистичком делу касно откривеног ратног дневника др Михајла Петровића. Пушчано зрино, гурајући пред собом комадиће војничког сукна, продирало је у мишићну масу доњег бочног дела врате, изнад леве кључњаче, па стало иза кичме. Тешко бејаше да се одреди где је, па отуд вади, мада је Петровић, службени се и рендгеном покушавао два пута узастопе, борећи се и разбуњатом инфекцијом. Војко је умро на Бадњи дан 1916 (по љулијанском календару), поживевши после устrelине нешто више од две недеље.

С данашњим моћним лековима живот би му спасен био. Али то није разлог ове проповеди; већ мене и подмукlostи, и кривудавост историје, и патње потомака, у два колена. Код сина Војковог оне су гласне и опипливе за то доба. А она безмalo

клетва – која није лишена свирепости узрасла младалачког кад год је реч о напуштању, макар и оправданом, у овом случају отаџбинском, заувек недослака једног од родитеља – складно се наслана на „Прву бразду“ Глишићеву. И Војков син је ту прву бразду са истом вољом, истим маром, сам самцит узорao; и сав свој тежак живот потом пруживео, уздишући и теглећи, мада на крају задовољан собом. Опстао је, упркос још једном тешком рату; и децу изродио, на пут извео, школовао.

Жо, зашто његов вапај временом постаде нелагодом, безмalo и кривицом, његовог сина? Ко да објасни? Барем је Војков унук на свој живот имао мање разлога да се жали? Осим детињства, не баш лаког, уз оца проведеног, све му је доцније ишло глатко. И видео је и путовао, и положај имао, и цењен био, и крепку старост дочекао ... Па, ипак – Драгоманци! Попут мора. Нешто што, скватије још у младости, не беше упутно помињати. Како? Зашто? Сељачко своје порекло није крио. Ипак му одрасле кћери и већ удате не упамтише ни Драгоманце, ни име прадедино.

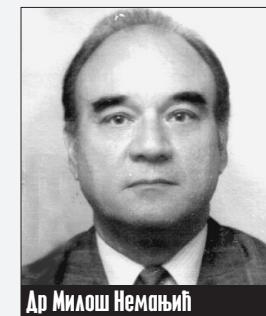
Тек њему, унuku, крепком а отаревлом, линише сузу када му једва читљив Петровићев рукопис оно показаше, а где о Војку штуро пишаše на неколико густих реди... Развише потом ману северне Грчке... Апсалос, погледајте. То беху Драгоманци. Он доће к себи и захвали. Потом није жалио новаца. Заседе код куће за телефон, јављаше свуда где где пуста Србин данас живи, што браћи, што рођацима, даљим, ближим, и по Европи а и даље. Нађени Драгоманци!

Неки плакаху, неки кликтаху. Неки гајесу, неки баш нису разумели. Све је то, ипак, била само и само његова ствар; и последица дангубне старости, напослетку...

Брана ДИМИТРИЈЕВИЋ

уз ЧЕТРДЕСЕТОГОДИШЊИЦУ
НАУЧНОГ РАДА
ДР МИЛОША НЕМАЊИЋА

Обимно дело вредно поштовања

Др Милош Немањић

Књига *Пут у социологију* је биографско-библиографски прилог посвећен четрдесетогодишњици професионалног рада др Милоша Немањића, а посвећена је унуцима доктора Немањића. Ретки су људи, а и књиге које прате приватни и професионални пут једног научног радника, успешан на оба поља. Др Милош Немањић је био студент прве генерације социолога на Философском факултету у Београду. Рођен је пре 72 године у престоном граду, одрастајући у не баш идличним материјалним и здравственим условима. Али, као што увек бива, проблеми очеличе човеке и наметну му да мора сваки задати циљ и остварити. Др Немањић је један од пионира и истакнутих истраживача у области социологије културе код нас.

Занимљиве су теме његовог дипломског, магистарског рада и докторске дисертације које су на први поглед у раскораку, а заправо се прожимају: Српска стваралачка интелигенција 1820-1920, Друштвена усlovност културних потреба и услови формирања и карактеристике филмске и позоришне публике у Београду од 1961. до 1964. године. У научним радовима Милош Немањић није робовао једној генералној социолошкој теорији. То не значи да није циено радове других, а посебни утицај на њега је имао истакнути француски социолог Пјер Бурдије, код кога је био и на специјализацији. Професионални пут др Немањића можда може послужити као путоказ другима – како се треба борити за своја определења, уз предани рад и много љубави за оно чиме се човек бави.

Књига *Пут у социологију* је документ о једном научнику и времену у коме је стасавао, настала је из пера доктора Немањића који је на самом почетку забележио:

„Мој пут у социологију, ако тако може да се каже, није био ни прав ни редован ни за мене, ни за величину мојих колега који су одлучили да приступе новоформираној катедри. Све што је претходило и што следи у четири деценије које сада остају иза мене, део је животне и професионалне приче коју ћу покушати што верније да испричам, избегавајући при том манир такозване неутралности и лажне скромности.“

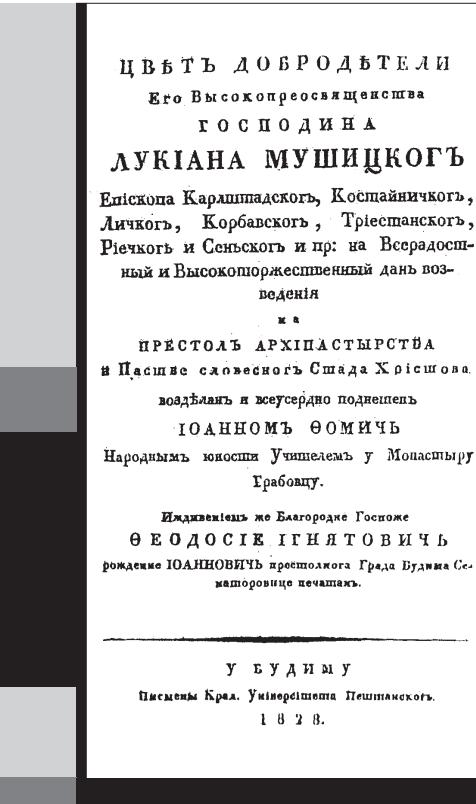
Професионални пут др Немањића у понечему се можда поклапа и са оним кроз шта је пролизио Вук Стефановић Карапић и није залуд речено да се све у животу понавља – историја је учитељица живота.

Издавачи књиге су Завод за прoučavanje културнog разvijeta и Институт за криминолошка и социолошка истраживања у којима је др Немањић и радио.

Занимљив је и библиографски део који је Милош Немањић видио са фантастичном прецизношћу. Први наслови датирају из шездесетих година прошлог века, а до данас их је око 400. А биће их још, јер др Немањић са несмртним жаром ради и даље, мада је званично у пензији.

Пут у социологију могао би бити живот за социологију, јер доктор Немањић се посветио науци, а на то подсећају и мишљења других о његовом раду, некад критичка, али увек утемељена на чињеницама.

Каталина ГРАНАТА

ЛИТУРГИЈА НА ТЕМЕЉИМА МАНАСТИРА РУЈНО

Поетска реч о првој књизи

остало је на Ужицанима да они сами, према својим могућностима, обележе овај догађај, што је и учињено.

Директор Завода био је инжењер Радивоје Марковић, родом из Ариља.

С великим напором припремљена је и објављена мало по-позната књига *Штампарство у Ужицком крају 1537-1987*, која је представљена не само у Београду и Ужици већ и у неколико места Србије. При kraju књиге, онако скромно, објављен је и прилог о јубилеју овог историјског догађаја у стиховима ужичких песника. Објављено је седам песама, колико их је стигло до одређеног рока, али је број оних

**Да се ни што не заборави:
дванаест јесеника Ђореклом
из ужицког краја ђосвештили су
своје јесене монаху Теодосију,
Рујанском чејворовојеванђељу
и манастиру Рујно, чија је
обнова ђуро зајочеја**

које су стизале био већи, па је ово, прилика да се и то забележи.

Прву песму о подвигу монаха Теодосија написао је песник Милош Мићић још у новембру 1986. и објавио је у збирци песама *Излаз у траг* (марта 1987).

Пристизале су песме и осталих песника (једино је закаснила песма Ју-бомира Симовића), па смо сада у могућности да објавимо више имена (по азбучном реду): Славко Вукосављевић, Манојле Гавриловић, Милијан Деспотовић, Милица Здравковић, др Миленко Мисаиловић, Милош Мићић, Милан Пајевић, Јубиљо Рушумовић, Јубомир Симовић, Момчило Тешић, Драган Тодоровић и Михаило Ђу-повић (свега 12).

Пристигле су песме и осталих песника, не само у ужичком крају већ и у Србији па и значно шире. Родом су из различних крајева ужичког поднебља, различитих година, различитих занимања, али се свима мора признati да су с великим поштовањем примили подвигу монаха Теодосија и његових сарадника.

Анализу ових песама остављамо свакако позванијима, мада се чини корисним да се укаже на нека места у њима. Тако, примера ради, Славко Вукосављевић, словорезач сматра и песницима, чији снови остају у нама.

Милоша Мићића је занимало

Београдско четвртојеванђеље

ЗАШТО ЈЕ НА ПРОДАЈУ ПАРАДНО ДИПЛОМАТСКО ОДЕЛО ПЕСНИКА И ДИПЛОМАТЕ ЈОВАНА ДУЧИЋА

Фрак и судбина солитера

Y

скученом стану једног новобеоградског солитера, његов још скромнији и сиромашнији ста-пар Зоран Јеђут, седамдесетогодишњак, одвајкада заљубљеник у ста-рине, у „рестлове историје“, како зна да каже, у специјално направљеном оригиналном коферу, бечке израде, обложеном сомотом, чувава комплетно дипломатско одело Јо-ванија Дучића.

— Све је ту — појашњава Јеђут. — Горњи део, заправо дипломатски фрак, панталоне са црвеним шири-тима са стране, дипломатска капа и мач. Купио сам га почетком седамдесетих година прошлог века, 1971. или 1972, не сећам се баш тачно, од једне старе београдске dame, пријатељице великог српског песника. Оставио га је код ње, јер се био под-гојио, није му више пристајала шик и елегантно, како је увек волео, по-стало му је тесно, па онако висок, леп, наочит, беспрекорног изгледа, рекао је: „Чувай га. Узећу га кад се вратим, а ако ти баш пригости, и једног дана, не дај боже, не будеш имала новца, а ја се не вратим, па... про-дај га!“

— Као да је био пророк — говори Јеђут. — Управо то се и десило. Рекли су ми да је то било у време изме-ђу његовог дипломатског службова-ња у Будимпешти, за време краћег

радовао. За пут у Рим и преузимање посластва поручио је ново одело. „Старо“, заправо одлично очувано, донето из Будимпеште, ово које ја поседујем, оставил је, рекох, код пријатељиће у Београду.

Зоран Јеђут прича нам о готово невероватном немару, којим је приликом сусрета са тада већ седамдесетогодишњом дамом, Дучићевом пријатељицом, био запањен. У једном чаршаву било је неких тридесетак, можда и више, разноразних од-ликовања.

— Хоћете их — упитала ме је. — Да-ћу Вам их заиста јевтино, јер ми је потребан новац.

— Не — одговорио сам глупаво и наивно, потпуно несвестан шта ради, и какву прилику пропуштам. — Скупљам само оружје. А одело от-купљујем само због Вас, да Вам помогнем.

По њеном изразу видео сам да је задовољна што ће доћи до новца. Било је више него очигледно да је, љубав тако кратка, а заборав тако бескрајан, и да човек много брже заборавља радост него бол, глад или жеђ... Да будем искрен, госпођа једноставно није имала шта да једе. Била је, уверен сам, принуђена да се од-рекне чак и одела, њој некад драгог човека, пријатеља. Радост што је дошла до новца озарила јој је лице, бол за давно изгубљеним успоменама готово се није ни примећивао.

На остављеном оделу, и дан-данји пришивена је извезена етикета беч-

Амбасадор Јован Дучић пред пут у Мадрид 1939. године

Од „Голуба“ до „Вечерње песме“

Између прве објављене песме „Самохрана мајка“ 1886, у сомборском „Голубу“ када је имао 12 година (контроверзе око Дучићевог датума рођења трају; спомиње се 5. фебруар 1871, по П. Слијепчевићу то је, пак, 1872. година, а по казивању самог Дучића, званичан датум је 5. фебруар 1874. године, што је и највероватније) и последње његове књиге „Лирика“, са укупно 55 страница дотад нештампаних песама објављене у Питсбургу почетком априла 1943, неколико дана пред смрт, прошло је 57 година. У књизи „Благо цара Радована“ објављеној 1932. године, мудрој, великој, јасној и тачној, јуче, колико и данас, сутра и прекосутра, Дучић између осталог о уљудности каже:

„Људи који пуноговоре о људима лоше, отаре од своје злоче; а људи који радије говоре о идејама и о стварима, остану вечито млади: јер човек, кувајући отров, увек отрује најпре себе самог. Стога су песници увек млади. Једину свету ватра одржава дух и тело у лепоти и бесмртности, какву су имали лепи грчки богови. А света ватра, то другим речима значи љубав, свеобимна и неугасива љубав за све врсте лепоте и величине.“

Службена одора
Јована Дучића
у Јоседу је
новобеоградској
и пензионерији
Зорана Јеђућа,
који није више
у стању да је
сачува, ујрок
поштовању и
свим људским
обзирима...

Зоран Јеђут, колекционар, со Дучићевим дипломатским оделом и сабљом

боравка у Београду, 1933. године, и постављања за краљевског велепосланика (амбасадора) у Риму, при одласку у Вечни град коме се веома

ке фирме која га је сашила: Nassabteilung TILLER A.G Wien VII, Maria Hiltser str. 22. У оно време најпознатија фирма за израду дипломат-

ских одела, у којој је Дучић сашио не само ово, већ и друга своја дипломатска одела.

— Из тог времена је — наставља

Његоша у Требиње

Почетком 1933. године, отприлике у време када Дучић добија указ о постављању за посланика (амбасадора) у Риму, вајар Тома Росандић, по наручбини Дучићевој, почиње да ваја Његошеву бисту, коју песник жели да поклони родном Требињу. Годину дана касније у марта 1934. године Тома Росандић завршава бисту и јавља Дучићу: „Његошев споменик, који је подигнут са мојом и Вашом дарежљивошћу, ради велике моје и Ваше љубави наспрам Његоша, већ сада стоји у Вашем родном Требињу, кому сте га Ви завештали, а и ради које намере, да бих Вама радост учинио, и како горе рекох, из велике љубави, ја сам са религиозним одушевљењем на том делу, за угодити двама великим песничима, радићи све своје могућности уложио, да бих што боље успео“.

Господин Драгиша Брашован, отац српске модерне у архитектури, лично бира место где ће споменик бити постављен, ради скицу за израду постамента и надгледа уређење околине. Последњих дана маја, 28. и 29. Дучић борави у Требињу, на светковини поводом откривања споменика Његошу. Било је, како су забележили новински извештачи, славље какво се ретко памти у јужној Херцеговини. Споменик је открио лично Јован Дучић.

У Рим се вратио срећан и задовољан.

Стручна потврда Николе Кусовца

На молбу Зорана Јеђута, Комисија АРТМЕДИЈЕ је утврдила да поседује одлично очувано одело српског дипломата, настало између 1929. и 1941. године. Одело је бечке изrade, а садржи капу, фрак и панталоне са златним везеним апликацијама. Поред тога, у изврсно очуваном ковчегу за одело налази се и мач, такође дипломатски, са седефном дршком и југословенским грбом на балчаку, који је изливен од тзв. златне бронзе. Комисији је предочено да су сви предмети набављени преко познатог београдског антиквара Соње Лазић, која је тврдила да су припадали Јовану Дучићу. Исти-ња је да се у Музеју Херцеговине у Требињу налазе делови дипломатског одела овог знаменитог песника и дипломата, који нису у тако добром стању као овај комплет.

Зоран Јеђут — и његово писмо Министарству иностраних дела у коме тражи половину суме за шивење новог одела, новац за путне карте и две дневнице да би отишао на пробу у Беч. Новац му је, наравно одобрен. Јован Дучић је за своје римске дипломатске дане убрзо имао доличну униформу. Старо, видeli сте га и дотакли својом руком, неких седамдесетак и више година, одлично очувано одело, сада је код мене — каже Зоран Јеђут.

Причали су ми да се у Музеју у Требињу, у коме се од 2001. године у изграђеном маузолеју и музеју налазе земни остаци нашег песничког барда, по-најпре захваљујући напорима нашег земљака, поштованог, уваженог и изузетно богатог, за Српство заувек везаног, господина Николе Тупањца, грађанина САД, налазиједно много скромније Дучићево дипломатско одело, чак помало и похабано, не тако добро очувано као ово... Биће да је то и последње које је шио, за дипломатско службовање у Шпанију, у коју је отишао пред сам рат 1940. године, по-сле чега је и изашао из дипломатије. Ако овај текст дође до господина Тупањца, можда ће ми се и јавити. Волео бих.

Велики српски песник, родољуб и дипломата, човек од гласа, стаса и каријере, омиљен и хваљен до неба, на коме су неки, покушавајући да га нимало се не стидећи лажима оспоре, брзо иступили зубе, судругар, пријатељ или тек сабеседник свима који су нешто значили у политици, књижевности и филозофији ондашње Србије, Босне, Херцеговине и Европе, од женевских дана студија књижевности и филозофије 1899. године, до последњег издисаја и смрти у Герију, држава Индијана — САД, у среду 7. априла 1943. године, само недељу дана по поболевању од шпанске грознице, живео је живот најлип сопственом делу — живот раскошног великане.

Цариград, Софија, Рим, Атина, Мадрид, па опет Атина, Женева, Каиро, Будимпешта, Рим, Букур

решт и Мадрид, укупан Дучићев дипломатски пут од ступања у службу 1910. у 36. години, до напрасног окончања каријере, због све јачих знакова болести срца, шпанске грознице и поодмаклих ратних сукоба на тлу распарчане Краљевине Југославије 1943. године, што је веома тешко доживљавао и преживљавао, био је испуњен писањем и детињским сновијањем свог великог Леутара (брада изнад Требиња) на који је и тестаментном жељом тражио да се врати, ма где умро!...

— Прочитао сам много тога о Дучићу, дивим му се, и просто имам грижу савести (иако сам тешко болестан, требају ми лекови, притиска ме дневна животна беспарица) што морам да продам Дучићево одело, поготово од помисли да може отићи некоме ко има пар, а Дучић му не значи ништа. Не, то нећу дозволити, па макар... — скрхано, видно узнеми-рен говори Зоран Јеђут.

— Писао сам Министарству за дјаспору, чак сам и телефоном разговарао са једном господом, молио их да јаве господину Тупањцу да имам Дучићево дипломатско одело и мач, али за сада одговора нема. Можда он и хоће да га откупи за песничку већну кућу у Требињу, али и не зна да постоји. Не знам, заиста не знам... Можда су заните-ресовани и наш Етнографски или Народни музеј, али и они су као црквени мишеви. Кажем — резигниран је Зоран Јеђут — само неко од наших из иностранства може да помогне.

На питање колико би трајко за одело и мач, нисмо добили одговор.

— Не љутите се, али о томе ми је тешко да разговарам. Схватате ли да је реч о Дучићу, да га изузетно поштујем. Кад само помислим колико неки људи дају за Леонове наочари, или хавајску кошуљу Елвиса Прислија каквих има у свакој робној кући...

Прве НИКОЛОВСКИ

ОКСФОРДСКА ИСТОРИЈА ХРИШЋАНСТВА

Својеврстан прилог и за историју човечанства

Уздавачка кућа Клио из Београда издала је први том *Оксфордске историје хришћанства* из пера Џона Макманерса који обухвата период од настанка хришћанства па до 1800. године. То није само историја хришћанства, већ уопште историја човечанства. Поменута књига разрешава и многе недоумице које су везане за хришћанство, а присуствују се до данашњих дана. Превођење једног оваквог дела је велики изазов који није одолео Ђорђу Трајковићу који се ради одавља поизиву за разговор за *Задужбину*.

■ *Коме је књига намењена?*

— Ова књига је део едиције

религије, Џон Макманерс. То су имали на уму и њени аутори, што значи да је књига намењена пре свега широкoj читалажкој публици, али и добром познаваоцима религије може да послужи као корисно информативно штиво. То је и главни разлог што сам, након превода књига *Оксфордска историја ислаама, Јевреји – историја и религија, Социологија религије и Потспеће као богојви*, одлучио да се подухватим превода првог тома овог значајног дела.

■ *Да ли је било проблема прilikom превoђења?*

— Проблеми су углавном настали због обилна информација које књига садржи, те их је, ради адекватног превода, требало детаљније проучити како и проверавати транскрипцију личних имена и бројних назива. То је захтевало коришћење енциклопедија и стручне литературе. Различити називи за исте ствари у православној и католичкој верзији хришћанства такође су захтевали посебну пажњу. Свестан сам да није било могуће задовољити све који о појединим стварима имају различита мишљења. Читаоци, посебно они који су детаљније упознати са овом материјом, даће суд колико су у овој књизи ти проблеми успостављени.

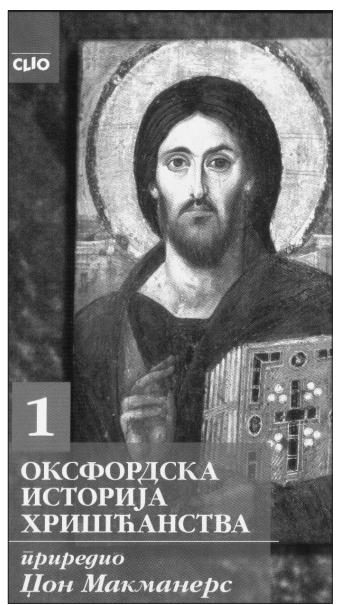
■ *Колико времена је било потребно за превод и да ли је било неопходно одређено предизнанje?*

— Чинjenica da је књига писана јасним и лако разумљивим стилом и да пружа

нека суштинска знања додатна је да време проведено на преводу, иако доста дуго, прође готово неосетно. За превод првог дела ове књиге било је потребно шест месеци рада, а искрствено стеченом превodom горепоменутих књига из области религије било је драгоцен и уштедело ми је пуно времена. Без тога, процес превођења свакако би трајао дуже и био ће доста сложенији. Уложен је знатан труд, али на крају остаје само задовољство што је читаоцима понуђена једна значајна и вредна књига – закључује Ђорђе Трајковић.

Други том *Оксфордске историје хришћанства* очекује се уочи овогодишњег Међународног сајма књига у Београду.

Капарина ГРАНАТА

ПОЛИС чија је концепција изразито едукативна и која на прегледан и садржајан начин говори о значајним периодима људске историје, а најмања јој је да за сваког читаоца представља слику оживљене прошлости. Сведоци смо да историја и религија веома утичу на готово све аспекте нашег живота. Посебно кад је реч о религији уопште и о појединачним религијама, важно је да се што потпуније упознајемо са њиховом суштином и улогом коју имају у нашем животу како бисмо се према њима могли јасно одредити. „Религија је друштвена институција и, као таква, спада у уобичајене предмете истраживања... И хришћанство и црква су предмет истраживања историчара“, каже приређивач ове књиге, врхунски стручњак из области

обновљања државности, лаганог успона на просвете и културе и на српском простору, време које су обележили Кађаћорђе и Доситеј, Милош и Вук, дакле, државници и књижевници. Они и други Срби школовани на страни, битно су утицали на формирање просветно-културних установа и на преношење идеја и европских културних образовања у Србији.

Тешкотије овог прилога је на уделу и утицају Милоша Обреновића на људе и догађаје, на историјске токове и културне и просветне установе, кад га је било и колико га било. Књаз Милош је два пута био српски владар (1815–1839; 1858–1860), владао је скоро три деценије. На почетку владавине Милош није могао имати визију по жеље Србије, али је остварио подаста од онога што је Кађаћорђе засновао. Његово основно начело било је крајње једноставно – ослободити земљу и створити државу. И у томе је успео. По ослобођењу, водио је народ тежак сваком воји, а требало је писати законе и дизати установе и, истовремено, угушивати анархију и сузбијати хајдучију, ломити и убијати противнике, а сам се одржати на владарском престолу.

За просвету и науку књига је нужан услов. Сиромашнији део српске тради-

ТРАГИЧНО ПРОЛЕЋЕ

Ужички крај у агресији НАТО 1999.

Ђорђа Пилчевића; издавач АРТ-Плус, Ужице, 2004.

Уентрални дом Војске СЦГ у Београду, Савез потомака ратника 1912–1920. и Арт-Плус из Ужице, нису нимало случајно одабрали књигу Ђорђа Пилчевића, новинара и публицисте из Ужица, да баш њоме обележе 15. мај као дан када је завршен Други светски рат (1941–1945). Протекло је ево шест деценија, а ране овог народа још нису залечене, јер се мобици и одлучују за још једну трагедију.

У народу је позната као агресија НАТО (19 земаља Европе и Сједињених Држава) и запамћење да је велико безумје које је историја до тада још није упознала. Тих 78 дана (од 24. марта до 10. јуна 1999) не могу се лако ни заборавити, а свакако ни опростити, иако су виновници челини људи моћних држава: Бил Клинтон, Мадлен Олбрајт, Тони Блер, Робин Кук, па све тако до Хавијера Солане и Веслија Кларка. Они и други њихови саучесници дрзнули су се, мада без одлука својих влада или парламената, да испробају најновија оружја и оруђа над једним малим народом. Ни Савет безбедности није дао сагласност за ова разарања, али није ни предузео што било у његовој моћи.

Ужичани, Пријепољци и Сјеничани нису заборавили на тешку бомбардовања 1944., а доживели су ево нове нападе. За тих 78 дана обављено је 37.465 борбених летова над Србијом и Црном Гором, а бачено је око 25.000 тона експлозива, што одговара јачини 10 атомских бомби бачених на Хирошиму и Нагасаки (1945).

Само подручју Златиборског округа и Ивањиће пало је 1.500 раних пројектила, сирене су се огласиле 135 пута, а ваздушна опасност трајала је у просеку по 18 часова дневно.

Све је у овој књизи документовано, јер је аутор неколико година обилазио насеља, тражећи прроверу оног што је и сам имао записано, али и нове податке, тако да је овде збир свега доживљеног и превижљеног.

Из дана у дан, савесно бележећи све догађаје, створио је књигу којој није потребна времена. Без тога, процес превођења свакако би трајао дуже и био ће доста сложенији.

Уложен је знатан труд, али на крају остаје само задовољство што је и сам имао

ња, јер је писао о борцима за слободу, али и о пекарима, текстиљима, ватрогасцима, спортистима. Посебно се памте његове монографије о Милану Благојевићу (1977) и о Михајлу Миловановићу (1998), која је узбуркала политичку сцену овога краја.

Било је да очекивати да ће се баш Ђорђе Пилчевић осмелити да прикаже и догађаје из 1999. Посебно се истичу описи напада на аеродроме: Поникве, код Ужица (бомбардован 37 пута) и Добрине, код Сјенице (бомбардован 30 пута). Од дана до дана, од места до места, аутор је од заборава сачувава оно што се не сме и не може заборавити. Природно је што је одате посебна пошта онима који су дали живот у тим данима, јер су у књизи објављене све њихове биографије са фотографијама. Претежно су то били млади људи.

Добро је што књига почиње приказом догађаја који су претходили свему томе, па се наставља приказом рада Ужичког корпуза (који се у то време борио на Косову против шиптарских терористичких снага), а затим следи одељак о сарадњи народу и војске, као и о функционисању привреде и ванпривреде. Књига се завршава збором ратне штете и обновом живота на овом подручју.

Као да је случај хтео, споразум у Куманову, којим је обележен крај овог рата, потpisala су два генерала из ужичког краја: Светозар Марјановић и Обрад Стевановић. Све је то сачувано између корилица књиге од преко 300 страна, двостубачног слога, а књигу потpisuju Добривоје Борчић и Драган Јовановић-Данилов у име издавача, рецензент је др Милован Лукић, ликовни уредник Радомир Верговић, док је прелом и преријем урадио Мирослав Верговић, а штампао *Графичар* из Ужица. Тираж од 1.000 примерака неће бити довољан, верујемо због великоликог интересовања јавности, пре свега у ужичком крају, због помена многих села и градова, многих срушених објеката, због свега што је народ за то време патио и препатио. Сведочанство су и речи великог броја истакнутих личности, који су све то такође преживљавали драматично.

Запазили смо да је аутор изузетно поштовао фотографију као докуменат, па је на крају књиге објавио имена и презимена око 30 фотографа и foto-reportera, чији су снимци у овој књизи. Јер, поред писане речи, фотографије су докуменат од посебне вредности, јер приказују и објекте и људе пред њима или у њима.

Најкарађе: књига за памћење, аутор за честитање, а догађај за незаборав!

М. П. Ђ.

ПОСЕБНО ИЗДАЊЕ ЕДИЦИЈЕ ХРОНИКЕ СЕЛА

Лексиконски подухват

Књига Николе Владисављевића захвата подручје Доње Јасенице са Сmederevskom Palancom као средиштем

Жајазад се остварује

стари сан многих већих и економских градова да добију своје енциклопедије. Много је то лакше Београду или Новом Саду, али ево прилике да укажемо да се то постигло и у Сmederevskoj Palancom, захваљујући седишћеским трудом Николе Владисављевића, чијој се свако књизи димимо и одјајмо му признање.

А реч је о Николи Владисављевићу, познатом и пријателем новинару и публицисти, чије се перо први пут огледало давне 1958. године на страницама листа *Граница*, па је од 1961. године уредником уредништва *Скупштина* Сmederevskoj Palancom, односно *Наше комуне*. Тада је и председником Уређивачког одбора едације, проф. др Милош Ј. Марковић, проф. др Велимир Михајловић, проф. др Момчило Талијан и Драгутин Паунин, књижевник. Ту су и препоруке Горана Ђорђевића, књижевника, и Радослава Љубисављевића, дипломирог инжењера, иначе председника Скупштине Сmederevskoj Palancom. Ту је и име председника Уређивачког одбора едације, проф. др Милош Немањић, социолога културе.

У новинарству је прошао кроз све облике рада, почев од писања вести, извештаја, коментара, интервјуа, а напоменујући се сајбингом истраживачким радом који је донео резултат: 24 објављене књиге (モノографије и хронике).

Стигла су и прва признања: одликовања, награде, похвале све до Велике плакете и Повеље ЈНА, Златне значке и Повеље Абрашевића, Златне значке КПЗ Србије... Посебан вид признања свакако је чланство у Уређивачком одбору едације Хронике села.

Иако је назначено да је 44. свеска посебних издања едације Хронике села, ово је права енциклопедија са 2.500 од укупно припремљених 16.500 одредница! Није реч само о Паланци, већ и о читавом подручју Доње Јасенице, која се овом књигом придржала и обележавању десетак година (1804–2004).

Почетак је од 1020. године, али се зна да су овде живели Илири, Трачани, Грци, Келти, ређаје се римске легије, затим Стара Словенија, па све тако до данашњих дана. Реч је о 17 сеоских насеља Доње Јасенице, а одреднице представљају оно што се зна о географији, археологији, привреди, култури, здравству, просвети, социјалној заштити, физичкој култури, а нарочито о личностима и догађајима из прошлих векова. Ту су и записи о 5.500 погинулих у Балканским ратовима, затим у Првом и Другом светском рату.

Енциклопедија пружа најсажетије податке, а обогаћена је бројним фотографијама, географским картама и другим илустративним материјалом. Овај богата и свестрана, Енциклопедија Доње

Јасенице ће свакако допринети образовно-васпитном раду, јер ће се користити не само у основним већ и у средњим школама.

Рукопис су читали и препоручили за штампу стручњаци сва три одељка па њихова имена наводимо као доказ да се било редно, како и доликује. Ево оцењивача овог дела: проф. др Петар Ј. Марковић, проф. др Велимир Михајловић, проф. др Момчило Талијан и Драгутин Паунин, књижевник. Ту су и препоруке Горана Ђорђевића, књижевника, и Радослава Љубисављевића, дипломирог инжењера, иначе председника Скупштине Сmederevsk

КАРАЂОРЂЕВИ УСТАНИЦИ И САВРЕМЕНИЦИ КАО ПОЛИТИЧАРИ И ДИПЛОМАТЕ У СВЕТЛУ УСМЕНОГ ПРИПОВЕДАЊА

Одсечнији на сабљи него на речи

Y току бурног десетогодишњег устаничког војевања, стварање војске и њене команде пратио је и сталан процес изградње институција нове устаничке државе. Носиоци врховне власти постајале су личности које раније нису биле довољно познате у народу. Ко је успевao да окупи око себе што више устаника и успостави команду над што већом територијом, оглашаван је војводом. Са ратним успесима, расли су слава и аутортет, али и политички утицај и управна моћ војвода.

Предузимљиве и способне народне вође, из реда неписмених сељака, без знања и искуства у народним и управним пословима, нису испољавале завидан ниво политичке и дипломатске вештине. Издавају се свега неколике мудре главе, чија је политичка и дипломатска делатност у појединим карактеристичним ситуацијама постала и предметом усменог припovedања и преношења.

Мудрост Јанка Катића истакло је више савременика. Био је један од ретких писмених војвода, који је још и течно говорио турски језик. Стога је присуствовао свим значајним преговорима у својству тумача, али је као добар говорник важио и за вештог преговарача. У Земуну, на састанку турских и српских представника, уз посредство аустријског генерала барона Јохана Георга Генеја, Јанко, иако у својству тумача, одиграо је најистакнутију улогу. Да би аустријском генералу уверили о дахијским зулумима према српској рати и сиротини, Срби су у току мировних преговорова лукаво инсценирали паљење српских кућа на Топчићдеру. Када је Јанко угледао договорену ватру и дим, драматично је реаговао да се и сам генерал уплаши, смрђујући га: *Полако, Јанко, полако Јанко, а запаљени Турци били су се нашли у чуду (Прата, Мемоари).*

Војвода Стојан Чупић био је врло речит и знао је лепо и дugo да говори на војводским скupштинама. Сматра се да је

зато Кађорђе о њему изрекао оно поznato запажање: *Ко ми надговори Чубића и најтиши Молера даћу што затпарижи (Милићевић, Поменик).*

Устаници су најмање умеша показivalи у спољној политики. Једино је у томе више способности и разумевања испoљavalo војвода Младен Милованović. Очito da rat nije bio његов посао, ali se kao државник vanredno snalažio. Bio je protivnik sljepog spровođenja ruskih interesa. Као бистар човек и при том и веома лукав, са успехom se nosio и nadmudriavao са икусним ruskim predstavnikom u Beogradu, K. K. Родофицином. Такођe, Mladen je jasno priziraо и austrijske аспирације prema Srbiji. После austrijskih настојања da im Srbija kao заштитnica ponude Beograd, остала je упамћena једна Mladenova izjava: *More, ga видите, ова је наша Сербија као каква лепа, млада, одевена и ботацја девојка, так се сваки граби да је узме (Перовић, Грађа).*

Tokom 1809. u Beogradu se препрличavalо da je Napoleon Bonapart, по освајањu Beča, izrazio жељu da se састане sa srpskim Vождом. Наводно je ondašnji највећи европски завојеваč u Кађorđu као војсковођi изrekao naјviša признањa i iskaze lичnog dviљenja. Međutim, izgleda da porukoj ovih izjava треба тражити u Mladenovom političkom lukačtvu, које je imalo za циљ темељно пре спitivanje srpske спољne politike.

Bише политичког дара и дипломатског умеша показivali su retki obrazovanji sveštencii i činovnici. Prvi diplomata obnovljene srpske države, prota Mateja Nenadović, istakao se lukačtvom priobdijanja naroda za ustank. Iz Zemuna je doveo Turčina Džel-Axmeta, protivnika jančara, i predstavljao ga narodu као царског бимбашa koji je doneo ferman, kojim sultan obavezju našao da se podigne против његовih odmetnika – дахија. На то je nosilač lagnog fermana, Džel-Axmet, klimao glavom i potvrđivao: *Јести вала, чојече, тако је! (Мемоари).*

Kako karlovačka усмена традиција вели, Stratimirović је био и директно укључen u lanac tajnog srpskog naoružavanja. Potplaćivao je жену генерала

*Устаничке старешине
испољиле су и невештину
и несналажење
у спољној политици и
дипломатији, али су с
неујоредиво више
довитљивости решавали
унутрашња тештања
врховне власти*

Znatan doprinos успешном развоју Устanka и његовој међународnoј afirmaciji dali su Srbija, crkveni velikodostojnici, koji su živeli izvan prostora устaničkih zbiljava. U prvom redu, to su karlovački mitropolit Stevan Stratimirović i bachički episkop Jovan Jovanović. Neki detalji њihovog rođodobljive delatnosti ostali su živji u усменom народnom сећањu. Mitropolit Stratimirović bio je u redovnoj преписци sa Кађorđem i ostalim srpskim starošinama. Džuk skela na Savu и Dunavu организовао је сопствenu обавешtenju mrežu, састављену од свештенstva и austrijskih oficira srpske nacionalnosti. Mitropolit je устаничkom vođstvu upućivao mnoge mude i корисne savete, u pogledu спровoђenja спољашnje politike. Свагда je настојao да ih подсети da ne gubi izvida da su, ipak, само turksi podanci i da budu striljivi i tolerantni, da узлуј и без нужде не ћu, da не бешистe турске чамице, хареме, њихове тробове и једним словом све што тог Turci почију за светло... да не би и добре Турке, па и самог султана наутили и на ћев раздражили (L. A. Batalaka).

Kako karlovačka усмена традиција вели, Stratimirović је био и direktno uključen u lanac tajnog srpskog naoružavanja. Potplaćivao je жену генерala

Genija kako bi Austrijanци прогледali kroz прсте Србима za пренос муниције на устаничку територију. Međutim, Stratimirović се изнад свега trudio da ostavi utisak uzdržanog posmatrača do gađaja, jer su austrijske власти na њega budno motriile, strahujući od međusprskog zbiljavanja. O tome сведоче и неколико забележене мистификације. За Stratimirovićev Memoran, односно план o стварањu srpske ili slaveno-srpske države, који je сastavio već 1804. godine, припovedalo se da je stalno stajao na stolovima austrijskih царева, koji су se lukavu претvarači da o tome nista ne znaju, так са га, и uprkos томе, одlikovali највишим орденом Leopoldova reda (H. Radojčić, ZMC).

Ivan Jugović je bio poznat i по томе што је јавно критиковao srpsko спло везашvo са Rusej. Uveravao je устаничke старешине u исправност својe politicke orientacije, как и по цену саможртвovanja: *Бацитте ме у кулу Небојшу, окујте ме што можете тврђе, па me онда питајте, и радије како вам кажем, иако у чем ударије на зло, омаже ме умочије најстаријом смрћу (Поменик).*

Kada je u Совету превladao rusofiglijska struja, Jugovićev opomenе ne samo da nisu bili prihvajeni, već je kao austrofiglijski orientisan činovnik bio isteraen iz službe. U vezi sa tim, anegdota je zapamtila jedno osobito Jugovićev prošlostvo, које je izrekao srpskim starošinama: *To je брољено математично, да Србија паси мора, ако се не буде чинило оно што треба да се чини, а по његовом мишљењу требalo је прихватiti tursku понуду за мир и приблиžiti се Аустрији и Француској, а не Rusej (Баталака).*

Устаничke starošine ispoljile су и невешtinu i nešnalažeњe u спољnoj politici i dипломатији, ali su pokazivali da su predvodnici Устanka осећali потребu da se угledaju na управnu i dипломatsku praksu drugih evropskih država. Приблиžavanje je postignuto преко писара i се кретара Совета и Magistrata, који су се ставili u службу Устanka, преносећи својa знањa и искуства стечена u Austriji, односno u Ugarskoj. Из круга тих образованих људи (Божидар Грујević, Petar Ičko, Јеремија Гагић, Petar Novaković Чардаклија), izgleda da je за усменo прipovedano oblikovanje bila најpričvaljnija личност Ivan Jugović (право име Jovan Savić). Ova peshtanjski правник, u Srbiji je obavljao razne dužnosti – писар и sekretar Совета, први profesor Велике школе, министар просвете, дипломата. Неколицина великих савremеника имала je слухa u Jugovićevu друштвено-politicku ideju. Вук Karadjić svrstavao ga je u red најуčenijih i најдамећијих Срба онога времена, a Sima Milutinović je запазио da je radi svug u Turcima, и памећи са Југом у Турака. Као устаничke dипломata predvodio je srpsku delegaciju u Јашију 1809. године, где je водио прего-

Бранко ЗЛАТКОВИЋ

ОМНИБУС КЊИГА ЗАХВАТА ОД ПОЧЕТАКА ПИСМЕНОСТИ ДО ПОЈАВЕ КЊИГЕ И УЧЕЊА

Када је Вук похађао основну школу у Лозници 1796. године, учитељи су суботом, ритуално, лесковим прутом, тукли ђаке (Срби су сматрали да је леска довољно спознаје добра и зла!). Говорило се: „Субота – ђака бубота“. Књига Учење у савременој школи – Ratomira Damjanovića и Radoka Gachevića, коју препоручујем, није ни апотеоза ни осуда речених педагошких мера са краја 18. века веома добронајман, помало необичан и несумњиво стручан приручник. Препоручујем је свима захваћеним циклусом школовања и свима којима је стало до успеха. Дело је на страни поборника нове школе и драгућије приступа учењу.

Омнибус књига Учење у савременој школи има два по величини готово једнака дела: први припада ауторима а други њиховом избору; први је ауторско промишљање учења по ширини и дубини, а други је ауторски избор прилога у вези са

За савремену школу

Ratomir Damjanović – Ragojko Gachević: Учење у савременој школи – Beograd: Јашака, 2004, str. 502

њем и школовањем, препорuke великана онима који седе u klupama или za katedrom. Prvi deo predstavlja hronomološki preglad rabića pismenosti, информације о првим књигама и библиотекама, о прогоњењим писцима и спаљивањим књигама, о првим штампарским техникама и Гутенбергу, о библиотекама у Нинији и Александрији и виртуелној библиотеци. И о нашој усменој традицији и описујемо је изabrana: од Ђирила и Методија до Црнорица, Храброго, преко Венцловића, до Доситеја и Вука, затим о Великој школи и школству у Србији у 19. веку, о нашим књигама штампаним у манастирским штампаријама и у расејању. Највише су се бавили моделима учења и презентацијом наученог. У антрафилеу са сместили лапидарне исказе који прате текст и подупиру мисао. Аутори су пошли од аксиома да се учи целог живота, а највише када je најупутније – у младости, tokom циклуса школовања. Претпоставка успешном учењу јесте савремена организација и опрема школе, стручне методе и функционално коришћење нових технологија. Пропуштајући кроз историјску диопtriјu и једним словом све што тог Turci почију за светло... да не би и добре Турке, па и самог султана наутили и на ћев раздражили (L. A. Batalaka).

Србија створи солидну основу за просветно-културни напредак. Да убрза развој просвете, Књаз је наредио да се поред сваке цркве подигне зграда намењена основној школи. У Beogradu je 1830. године, отворена Велика школа, у Пожаревићу Гвардијска (кадетска) школа, у Крагујевцу прва гимназија у Србији, а следе школе у Шапцу, Задечару и Чачку. У Beogradu je 1836. године почела да radi Богословија или Клирикална школа. Сводећи Књажев учионик на просветном плану, Радој Ljubić је наводио да je 1832. године u Србији било 38 основних школа, Велика школа у Beogradu, са 43 учитеља и два професора, а да je седам година касније, 1839. број основних школа нарастао на 84, да je bio једнак и број учитеља и, чак, 2916 ученика.

Школе су дуго биле без књига (осим Psaltilja и Часловца!), без зграда (радије су у обичним кућама), без средстава (издржавали су их ђачки родитељи),

misleće биће, слободно и селективно, креативно и успешно. Учење у савременој школи R. Damjanovića и R. Gachevića, читанка о учењу и избор пропорука, може се читати и листати, редом или као Хазарски речник: нити се све може запамтити, нити се много губи ако се понешто прескочи (могли су то и аутори приликом избора прилога!), али оно што се прочита, било да су то размишљања аутора или њихових изabrana, ваљано је и има чemu да научи и одухови. Ако се избору прилога има шта замерити, аутори књиге су доказали да знају историју писама и књиге, и да једнако добро знају да препознају и препоруче начине и путеве најефикаснијег стицања знања потребних у овом времену. А показали су завидну акрибност: много лакоће у писању, крајње занимљиво представљање историје и грађе, са финим предлекцијама и без академске крутисти.

Д. МЛАДЕНОВИЋ

Срби су имали своје библиотеке у Пешти, Сегедину, Трсту и Дубровнику. Милошева „Књажеско-србска канцеларија“ имала je библиотеку од 1815., начињену од књига које је на поклон добијао неписмени Књаз. Опет, када je основана штампарија у њој je настало „Књажеско-типографичка библиотека“. Век науке, на својој половини и према kraju 19. века, донеће и нама библиотеке при министарствима, семинарима и катедрама. Библиотека je било при школама, а имали су је и Лицеј и Друштво србске словесности, формирано 1841. године. Ручна лекарска библиотека основана je 1842. године, а 1850. библиотека Артиљеријске школе. Историчари Народне библиотеке су за и против 1832. године као године оснивања Библиотеке. Аутор овог прилога je уверења да настанак Народне библиотеке већа је веза за 1815. годину, када се фонд Библиотеке Књажеске канцеларије почeo формирati!

Почеци читаоничког покрета код Срба не могу се прецизно одредити, али су познати да су му претходиле „Славено-србска земунска“ (1825.) и Возаровићева „књигопродавница“ у Beogradu (1827.). Српске читаонице у Јужној

Угарског оснивају се четрдесетих година 19. века, а читалишта у Србији, по угледу на њих, само неколико година касније, најпре у Beogradu (1846.) па у другим варошима Србије. Интензивно њихово отварање наставило се за време Књажевог наследника – Михаила Обреновића. Пуну активност читалишта су развили у време деловања Једињене омладине српске.

Иако интимно није признавао значај просветних и културних установа, Милош Обреновић je bio kitor књиге и просвете, и више no што знамо и што хоћемо да призnamо. Култура Србије Милошевог времена далеко је најдамшила културу претходног времена. Она je, делује пародиски, обрнуто пропорционална његовом образовању. Добрије МЛАДЕНОВИЋ

У ДОБА КНЕЗА МИЛОША И ЗНАЊА

школству. Велика школа, основана 1808. године у Beogradu, његова je и Доситејева духовна задужбина. Историчари бележе да су на почетку Устанка просвета и школство били у „всема слободама“ стању. Зна с

ИЗ РАДА ОГРАНАКА ВУКОВЕ ЗАДУЖБИНЕ У ШАВНИКУ, ЖАБЉАКУ, ПЛУЖИНАМА И БЕОГРАДУ

ЦРНА ГОРА (ДРОБЊАК И ПИВА) ВУКУ У СПОМЕН

Споменик у завичају
Вукових предака

Жачним скромом „На извору Вукова језика“, одржаним прије скоро двије деценије у Шавнику, знатно су подстакнуте акције обиљежавања дјела првог реформатора српског језика. Основан је потом Огранак Вукове задужбине за Црну Гору, за почетак за општине Шавник, Жабљак и Плужине, чиме је наредних година дат одговарајући допринос манифестацијама које се одржавају Вуку у част. О томе, са нагласком на досадашњим резултатима рада Огранка, биљежимо ријечи Анке Жугић, прве предсједнице Управног одбора Огранка Вукове задужбине за Црну Гору.

— Огранак Вукове задужбине за дурмиторске општине (Жабљак, Шавник и Плужине) основан је 29. октобра 1996. на Жабљаку. Оснивачи су представници све три дурмиторске општине. У име Вукове задужбине присуствовали су проф. др Миодраг Матицки, Слађана Млађен и проф. др. Милинко Жугић, који је и био иницијатор за оснивање Огранка.

Оно што посебно профишише рад Огранка и што чини окосницу јесу научни скупови, који се одржавају сваке треће године на Жабљаку под називом „На извору Вукова језика“. Главни носилац посла јесте Општина Шавник.

■ Да се закључиши да је интересовање за Вуково дјело било евидентно и о раније, мада су у том појасу карактеристичне посљедње две деценије као раздобље зајдажених успјеха. Да ли се моло и више?

— У културним, научним и политичким круговима, посебно међу дурмиторцима, сазијевала је мисао да се великанама попут Јована Цвијића и Вука Карапића да заслужено место на простору где су њихови коријени.

Скуп у Шавнику јула 1988. године најбоља је потврда великог интересовања за Вука и његово дјело. Важно је истаји да је овај скуп окупio научнике, политичаре и културне посленике из свих крајева Југославије.

За ову прилику споменући само неколико имена иницијатора првог научног скupa „На извору Вукова језика“ у Шавнику: Мијушко Шибалић, политичар, публициста, проф. др Јован Бојовић, проф. др Божидар Шекуларац, академик Никола Вуковић, проф. др Милјана Станић, проф. др Голуб Добрашиновић, Саво Вукмановић и др.

Радови са скупом штампани су у књизи „Дурмиторски зборник I – На извору Вукова језика“, издавач Историјски институт Црне Горе, уредник проф. др Јован Бојовић.

Познати дугаји и ратна збијања на простору тадашње Југославије учинили су да пробе осам година празног хода и пресахне та лијепа замиса организовања започетих научник скupova.

Други научни скуп „На извору Вукова језика“, одмах након оснивања Огранка, одржава се на Жабљаку 21. и 22. јула 1997. године, где је донесен одлука да се скupovi одржавају сваке треће године на Жабљаку, а пратећи садржаји организују на Шавнику, Петњици и Плужинама.

Зборник II штампан је на Цетињу – Обод, издавач општина Жабљак, уредници академик Зоран Јакић и проф. др Томислав Жугић.

Трећи научни скуп „На извору Вукова језика“ одржан је на Жабљаку 21. и 22. јула 2000. године, припремљен је за штампу, уредник је био проф. др Ненад Вуковић.

Четврти научни скуп „На извору Вукова језика“ одржан је на Жабљаку 21. и 22. јула 2003. године (Дурмиторски зборник IV)

пренумерантни на календар *Даницу* или као носиоци културних манифестација везаних за дјело Вука Карапића.

■ Зна се да у Црној Гори има већи број спомен-обиљежја посвећених Вуку (школе, улице, библиотеке), али одговарајући споменик недостаје у Петњици, родном месту Вукових предака. Шта се може очекивати?

— Конституисањем Скупштине фондације Вукове задужбине Жабљак, Шавник и Плужине 17.12.2004. године у Шавнику настavlјен је континуитет рада досадашњег огранка. За сада је то једина фондација правно утемељена у Црној Гори и придруžena великој породици Вукове задужбине.

Скупштину чине по десет чланова из дурмиторских општина, изабран је нови Управни одбор фондације од девет чланова, међу којима и четири доктора наука, предсједник Управног одбора је др Миро Блечић.

Приоритетни задатак Управног одбора јесте ангажовање на по-дизајну спомен-обиљежја Вуку Карапићу у Петњици. То је питање давно актуелно. Спомен-биста, дјело чувеног вајара Миодрага Живковића, више од деценије чека постављање у Петњици. У том послу се одмакло прилично и надамо се да ће овај одбор и Скупштина дурмиторске општине и Република Црна Гора дати пут допринос да се посао успјешно заврши у овој календарској години.

■ Дотадашње у јуну Црна Гора, односно шире завичај Вука Карапића, биће домаћин научног скupa „На извору Вукова језика“. Припреме за ту манифестацију, стиче се утицак, већ су почеле?

— Научни одбор и предсједник, академик Бранислав Остојић брину о утврђеној динамици организовања петог научног скupa „На извору Вукова језика“ (јула 2005. на Жабљаку). Надамо се да ће и овог пута, као и ранијих година „Вук“ окупити велики број научника.

■ Ово је гио акција из програма рада фондације. Шта још предстоји у наредном периоду?

— Наша фондација је ове године покровитељ Скупштине Вукове задужбине у Београду 8. новембра 2005. године (то је посебан програм) па нам предстоји низ програмских активности и припрема.

Постоје врло успешна културно-умjetничка друштвотва у Жабљаку и Плужинама која његују традиционалне вриједности, фолклор, народне пјесме, приче, где млади чланови на популаран начин баштите не ето благо народа и обичаје. Све то ваља окупити око фондације да се наша породица увећава. Поред импозантног броја преумерната на календар *Даницу*, 200 чланова, уз мало уложеног труда тај ће се број утроstrуčiti. Важно је додати да су чланови фондације и правна лица културни центри, школе, предузета.

Има још много разноврсних активности: такмичења међу школама, учешће на конкурсу „Вукови дани у Лозници“, сакупљачки рад у духу Вуковог истраживања, што је детаљније предвиђено у програму рада фондације.

Најбољи примјер за истраживачки рад јесте књига *Дробњак, народни живот и обичаји* мр. Ђорђија Остојића. Било бы пожељно по-кренuti акцију којом би се открили анонимни приповједачи, који би, а има их још, били извор за прикупљање легенди, анегдота, шала, пословица, загонетки обичаја...

Друштво окупљено око Вукове фондације је састављено од академика, професора, књижевника, културних посленика и обичних људи из народа, а свима је заједничка жеља да се очува дјело Вука Карапића.

Милорад КНЕЖЕВИЋ

ОГРАНЦИ ВУКОВЕ ЗАДУЖБИНЕ

СЛОВО ПО СЛОВО

Y petak, 27. маја 2005. године, у Свеченом сали Вукове задужбине одржан је састанак огранака Вукове задужбине, на којем је размотрена досадашња активност на остваривању задатака усвојених на годишњој скупштини Задужбине и утврђени наредни задаци.

Састанку су председавали академик Дејан Медаковић, предсједник Скупштине Вукове задужбине, и Слађана Млађен, управник За-

дужбине, а у раду су учествовали предсједници огранака: мр Гроздана Комадинић из Чачка, мр Велибор Лазаревић из Крушевца, Вера Секулић из Баваништа, мр Милунка Митић из Ниша, др Југослав Антонић и Живка Марковић из Велике Моштанице, Милена Арсовић из Саобраћајно-техничке школе у Земуну, Слободан Недељковић, представник огранка у Аранђеловцу, и Анка Жугић, предсјед-

Задужбинари Вукове задужбине (70)

БЕОГРАД

Драгана Ђорђевић и Јелена Ђорђевић-Бољановић, у спомен оцу Ђорђу, баки Јаници и деди Атанасију

Љиљана Ђорђевић, у спомен мајци Савети-Тани и оцу Вуку, геометру из Колашина

Персида Ненчић

МАГЛИЋ

Биљана Дракулић

НИШ

Надежда Јовић

Иrena Цветковић

ЧАЧАК

(Кулиновци)

Милосав – Мишо Обућина

ник Фондације Вукове задужбине за Жабљак-Шавник-Плужине. Такође, у раду су учествовали и чланови Управног одбора Вукове задужбине: Нада Ђорђевић-Милошевић, дописни члан САНУ; проф. др Драго Чупић и проф. др Ненад Јубинковић; затим, Александра - Сашка Митић и Јово Вујасиновић из МСП државне заједнице СЦГ; Звонко Шошевић из Министарства за дијаспору у Влади Републике Србије; проф. др Драгослав Девић, етномузиколог; Драган Стојков, академски сликар и велики добровор Вукове задужбине; Радмила Кунчар, директор Центра за Србе у расејању Свети Сава; Никола Бура, сарадник на календару *Даница*, Мира Драгаш, управник Задужбине *Доситеј Обрадовић* и Милоје Поповић, новинар и публициста.

У уводном излагању академик Дејан Медаковић је истакао да су састанци са предсједницима огранака, којих већ сада има 34, постали веома важни облици *рага Вукове задужбине*, на којима се, кроз отворену и демократску расправу, сагледавају постапини решењи за проблеме и пошто се јављају у *рагу* и утврђују правци будућих активности. Нагласио је да су се ови састанци показали и као незаменив облик бољег међусобног упознавања, заједничког планирања рада и вођења неких важних активности. Ширећи мрежу огранака на целокупном српском етничком простору, Вукова задужбина остварује своју велику мисију бољег међусобног повезивања и упознавања на заједничким и веома корисним друштвеним пословима, којима се штити и чува наша културна и духовна идентитет. На овај начин Задужбина, са своје стране, доприноси да се у многим срединама унутрашњости Републике покреће и воде важне друштвене акције у области културе, образовања, народног стваралаштва и сакупљања народног блага, чиме се врши њихова неопходна и корисна демократизација. При свему овоме, истакао је академик Медаковић, *покушавамо да реално проценујемо наше снаге и мотивности и да кроз усвојено начело тзв. малих корака и *рага* на константној стапништву избегнемо све one опасности које са собом носе велике речи и празна обећања, а која на крају доносе само обавезна разочарања и неизбежну посушност.*

Вукова задужбина настоји, на најбољи начин, да сарађује са свима који покажу интерес и вољу, а нарочито на пројектима и пословима који произилазе из програма Задужбине и *вуковске начине рада*. При томе, Задужбина се поставља као равноправан партнер у активностима које се заједнички реализују и ни у ком случају на се не жели нити може да преузме улогу неког сервиса.

У дискусији су предсједници огранака говорили о најважнијим пословима који су, управо, обављени или су у току. Тако је, на пример, Вера Секулић говорила о веома успешној манифестацији *Дани Ћирилице*, која се ове године, четврти пут заредом, одржала у Баваништу и на којој су учествовали ученици основних и средњих школа у Србији. Том приликом подељене су награде за најбоље литеарни рад, најлепши краснопис и вез. Такође, у дискусији је било речи о успешном 34. *Бачком Вуковом сабору*, на коме је одржано 15. *Ређубличко шакичење из српског језика и језичке културе* ученика основних и средњих школа. Свим ученицима који су освојили прву места у овим такмичењима Вукова задужбина, поред вредних књига, уручила је и велике сребрне љеке са ликом Вука Карапића.

Анка Жугић говорила је о активностима Фондације *Жабљак-Шавник-Плужине*, са посебним освртом на изградњу споменика Вуку Карапићу у Петњици, родном месту његових предака. У дискусији је дат предлог, који је подржан од свих присутних, да се у Шавнику оснуји *Вукова библиотека српског језика и историје* и да Вукова задужбина буде један од њених главних покровитеља.

Гроздана Комадинић је говорила о активностима огранака у Чачку, који управо припрема своју годишњу скупштину, која је планирана за 16. јун 2005. године. Посебно је истакла заједнички рад огранака на издавању нове књиге *Ризница народног казивања*. Указала је на значај већег укључивања младих у програме огранака, као и њиховог масовнијег учешћа на конкурсима које објављују ограничени. Такође, указала је и на неопходност да се успостављају још боља веза и сарадња са нашом дијаспором у свету.

Нада Ђорђевић-Милошевић говорила је о важности да се још организованије и интензивије настави рад на сакупљању наше народне баштине, јер, ако то не учимо, прети опасност да драгоцене народне казивања остану незабележена и тако за будуће генерације изгубљ

ИЗ РАДА ОГРАНАКА ВУКОВЕ ЗАДУЖБИНЕ У ФРАНКФУРТУ, ТРИШИЋУ, ЛОЗНИЦИ, МАГЛИЋУ И БАВАНИШТУ

Вукова Даница на обалама Мајне

Пролећни културни сусрети на подручју Франкфурта и окољине обогатили су културни живот наших грађана још једном великом манифестацијом, коју је организовао управни одбор огранка Вукове задужбине у Немачкој.

Свеченом академијом, априла ове године, у просторијама културног центра „Оро“ у Франкфурту обележена је годишњица формирања огранка Вукове задужбине на подручју Немачке. Подржана од Министарства за дијаспору, Вукове задужбине из Београда, као и генералног конзулате СЦГ у Франкфурту, госпођа Љиљана Вукић окупила је на једном месту реномиране уметнике књижевности и класичне музике.

Директор Института за књижевност и уметност из Београда господин Миодраг Матицки представио је досадашњи рад Вукове задужбине, као и *Даницу*, српски народни илустровани календар, један од значајних пројеката ове институције, чије је овогодишње издање посвећено нашем главном граду и уметничком

Са сусрета у Франкфурту на Мајни, где је др Миодраг Матицки представио и издање *Данице*

вредностима његових житеља, обогаћено значајним именима из области културе и уметности.

Господин Александар Чотрић, заменик министра за дијаспору, читајући своје афоризме покренуо је атмосферу добrog расположења, као и господин Миодраг Јакшић, помоћник министра дијаспоре, својим стиховима намењеним најmlađima. Показали су ове вечери да, поред дипломатских квалитета, поседују и друге споне са нашим дијаспором, која их је срдечно примила.

Посебну пажњу присутих привукла је госпођа Ева Рас, позната нашој публици као велика глумица, сликарка и књижевница. Она је представила свој најновији роман *Са Евом у рај*, који је ових месеци изазвао велику пажњу. Ова свестрана уметница прочитала је одломак из најновије књиге и спонтаним контактима са публиком показала свој вели-

ки таленат, који је публика наградила бурним аплаузом.

Певајући арије из познатих опера, млада и изузетно талентована оперска певачица госпођица Александра Продановић отворила је музички део ове велике свечаности заједно са вишеструким европским прваком класичне хармонike Милорадом Маринковићем, дајући посебан тон културног садржаја овој лепој и несвакидашњој прослави.

Честитajuћи успешан рад огранку Вукове задужбине, господин Александар Чотрић предао је председници госпођи Љиљани Вукић захвалницу Министарства дијаспоре за ширење и неговање традиције српске културе, а честиткама су се придржали и генерални конзул СЦГ Рајко Коларов, као и конзул Драгица Чортан, и многобројна публика.

Тако се и овога пута Вук „пропештао“ обалама Мајне, остављајући за собом значајан и неуништив траг.

Љиљана ВУКИЋ

Скупштина у Маглићу

Петог априла 2005. године, у 18 часова, одржана је годишња скупштина Огранка Вукове задужбине из Маглића. Осим чланова Огранка, скупштини су присуствовали потпредседник Скупштине општине Бачки Петровац Владимир Зотовић и потпредседник Огранка Вукове задужбине из Беочина професор Бранко Петричевић.

На скупштини је поднесен извештај о раду Огранка Вукове задужбине Маглић за 2004. годину, затим извештај надзорног одбора, програм рада Огранка за 2005. годину, а скупштина је имала и свечани део.

Оно што треба посебно апострофирати, у оквиру рада Огранка у 2005. години, а и убудуће, јесте повезивање рада Огранка Вукове задужбине са радом школе, односно ученици Основне школе својом активношћу и сарадњом са Огранком треба шире да сагледају значај и дело Вука Каракића. У том смислу се у наредној школској години (у првом полуодишишту) планира одржавање квиза, за ученике предметне наставе, под називом „Шта знаш о Вуку“.

Огранак се својом активношћу ове године укључује у културни део манифестације „Лето у Маглићу“, која почине сеоским славом за Видовдан и траје до августа. Сарадња огранака у оквиру ове манифестације треба да буде трајног карактера.

На крају, у оквиру свечаног дела, задужбинарима Огранка Вукове задужбине уручене су задужбинарске карте и настављено друштво је уз пригодан коктел.

Милан БОКИЋ

Награђени најбољи

Као и претходних година, и овог маја, 21. и 22. у Тршићу је одржано традиционално 15. Републичко такмичење из српског језика и језичке културе. Учествовало је двеста педесет троје (253) најбољих ученика основних и средњих школа из целе Србије. Седамдесет три ученика и исто толико њихових наставника награђени су дипломама, књигама и другим наградама за освојено прво, друго и треће место.

Републичко такмичење из српског језика и језичке културе ученика основних и средњих школа ушло је у Програм такмичења Министарства просвете и спорта Републике Србије и финансирано је из буџета. Организатор такмичења је Друштво за српски језик и књижевност Србије, покровитељ такмичења је Вукова задужбина, реализатор – Вукова спомен-школа у Тршићу, а организатор Бачког Вуковог сабора је Културно-просветни центар „Вук Каракић“, Лозница.

Председник Друштва др Вељко Брборић обратио се присутним ученицима и наставницима и пожелео им добро дошлију у име Организационог одбора такмичења, док је, у име домаћина, Зоран Тосић, директор КЦ „Вук Каракић“ из Лознице, гостима пожелео пријатан боравак у Тршићу и успех на такмичењу. Испред Вукове задужбине ученике је поздравила Слађана Млађен, управник ове угледне институције.

Овогодишње такмичење је трајало два дана: у суботу, 21. маја, у занају су се надметали ученици седмог и осмог разреда основне школе. Од 68 ученика из основних школа 31 је награђен и то: шест ученика у седмом и 25 у осмом разреду. У недељу, 22. маја, такмичили су се ученици сва четири разреда гимназија и средњих стручних школа, њих 185. Награђено је 42 ученика.

Представници Тршића и Лознице припремили су пријем, такмичење и боравак наставника, ученика, чланова комисија и угледних гостију у Тршићу, Троноши и Бави Ковиљачи.

Посебну захвалност представници Друштва дугују Вуковој задужбини која је сваког ученика који је освојио прво, друго или треће место и његовог наставника даровала следећим наградама:

за освојено прво место ученици основне школе и њихови наставници добили су најновији број часописа *Даница*, а за освојено прво место у средњој школи ученицима је уручена Шафариковица *Историја српске књижевности*;

за друго место у ОШ ученицима је поклоњена књига *Читанка Прво српског устаника*, а свим наставницима и другонаграђенима у средњој школи дат је по примерак *Данице*;

за освојено треће место у седмом и осмом разреду и у средњој школи додељена је књига Гроздане Комадинић *Књига о љубави*, а наставници су награђени *Даницом*.

Сви првонаграђени такмичари (њих 19) добили су велики сребрњак са Вуковим ликом.

Друштво за српски језик и књижевност поделило је свим наставницима који су допратили такмичаре по један примерак најновијег броја часописа *Књижевност и језик*, а ученицима часопис *Свети речи*. Ученици и наставници су, поред диплома, награђени и књигама из фонда Друштва или у издању Друштва и одобраним пригодним

књигама из *Политикине* едиције. Свим заинтересованим учесницима подељен је *Информатор* са овогодишњег Зимског семинара просветних радника који садржи занимљива обавештења о такмичењима које Друштво организује, пропозиције, постигнуте резултате на ранијим такмичењима, као и тестове са прошлогодишњег пријемног испита за упис на Филолошки факултет (из српског језика и књижевности).

На крају такмичења подељен је и *Билћен*, који су припремили и одштапили чланови Вукове спомен-школе у Тршићу, школама на грађевинама ученика, представницима Министарства за сваки округ, Министарству, Задужбини и Друштву.

Из овог занимљивог прогледа такмичења могло се сазнати да је Прво републичко такмичење ученика основне школе одржано 18. маја 1991. године на подручју Расинског округа (ученика 7. разреда у Основној школи у Медвеђи, а 8. разреда у Основној школи „Раде Додић“ у Милутинцу), док је Прво републичко такмичење ученика средњих школа одржано 25. маја 1991. у Гимназији „Јован Шербановић“ у Пожаревцу. Од 1991. до 2005. на такмичењима из српског језика и језичке културе учествовало је годишње између десет и четрдесет хиљада ћака што такође говори о значају и популарности оваквог надметања у знању.

После радног дела, боравак у Тршићу обогаћен је и квалитетним програмом за све учеснике, без обзира на узраст. За све наставнике, у оба дана, организован је излет у манастир Троношу, са ручком у манастирској трпезарији. За добар пријем и гошћење ћака и наставника побијуди се домаћин Јасна Стојић, директор Вукове спомен-школе у Тршићу, са својим сарадницима, а сви присути имали су прилике да присуствују и програму 34. Ђачког Вуковог сабора.

Зона МРКАЉ,

Радови из целе земље

Да Трећи литературни конкурс, који су и ове године под симболичним називом *Вуково звono* расписали Огранак Вукове задужбине у Лозници Гимназији и Центар за културу у Лозници, приспели су радови из четрдесетак градских и сеоских средина: Суботица, Сремска Каменица, Чока, Зрењанин, Земун, Београд, Нови Београд, Сmederevo, Мајданпек, Крушевача, Лесковац, Јубовија, Звечан, Варварин, Врајбограц ... Бројношћу упућених радова овога пута су се истакле ОШ „Васа Чарапић“ из Белог Потока и Правно-биротехничка школа из Земуна из које, по традицији, пристиже велики број квалитетних радова у жанру *кратка прича* – што је несумњиво доказ организованог рада са књижевним талентима и значај који се у овим срединама придаје усавршавању писмености и неговању књижевне културе.

За најуспелији циклус песама награђени су: *Стефан Вујчић* (ученик првог разреда новобеоградске гимназије „Михаило Петровић Алас“) и *Милица Остојић* (ученица осмог разреда ОШ „Васа Чарапић“ Бели Поток), а за најбоље кратке приче проглашene су: *Празнина Марије Марковић* (ученице четвртог разреда ПБШ „Димитрије Давидовић“ Земун) и *Ноћ која је променила све Ана Бојковић* (ученице ОШ „Петар Кочић“ из Честерега, општина Житиће).

Милован РАДИВОЈЕВИЋ

„Дани Ћирилице“

Четврти по реду, „Дани Ћирилице“, уз Божију помоћ, а у организацији Огранка Вукове задужбине и КУД „Жарко Зрењанин“ Баваниште, протекше и ове, 2005. у најбољем реду.

Манифестација је почела у суботу, 21. маја, у 16 часова вечерњим богослужењем, после којег је у Светосавском дому отворена изложба икона 26 студената Академије Српске православне цркве за уметност (живопис) и конзервацију.

Истог дана у 17 часова, у холу ОШ „Бора Радић“, отворена је изложба краснотписа, веза и керамике.

У 18 часова гости су у обилазак села на својим фијакерима повезали власници лепих коња.

У 20 часова, на летњој позорници, играма из Врањског Поља и Лесковца, у извођењу КУД „Жарко Зрењанин“ из Баваништа, почело је концерт фолклора под називом „Коло је играјући орнамент“. Поред домаћина, учествовала су и друштва из Мале Плане, Великог Градишта, Велике Греде, Пландишта, а пријатно изненађење доживели су и публика и организатор ненаданим наступом КУД „ГИК Банат Пионир“ из Зрењанина, чији су чланови, при повратку са ме-

ђународне смотре фолклора у Турској, пролазећи кроз Баваниште, видeli да је концерт у току, зауставили аутобус, уверени да су добро дошли, за неколико минута се пресвукли на улици, утчали на позорницу, и маестрално одиграли русинске игре.

Зрењаници, најлајст домаћина и преосталих гостију, нису могли да остану на дружењу, али су адресе и телефони разменјени, а ново пријатељство зачето.

У недељу, 22. маја, догађања су почела у 9.30 светом архијерејском литургијом, уз присуство Хора духовне музике „Искон“ из Ковине. По завршетку литургије, освештан је крст, постављен пре три века на месту где је био олтар старе цркве, а чија је обнова започета годину дана раније, а у жељи организатора да сваке године, поводом „Дана Ћирилице“, селу остане и вредан материјални белег.

У 12 часова, у холу ОШ „Бора Радић“ проглашени су победници на конкурсу за најбољи литерарни рад, најлепши краснотпис и најлепши вез, којима је подељено стотинак вредних к

Тринаеста Данцица

Тринаесто годиште српског народног календара *Даница* за 2006. годину тематски је посвећено Београду (поводом двестогодишњице ослобођења Београда 1806). Тврд повез, бирилица, устаљене рубrike, прилози шездесет и четири аутора на 600 страница.

Главни и одговорни уредник др Миројраг Матицки.

Уредници проф. др Нада Милошевић-Борђевић и др Миројраг Матицки.

Претплатна цена *Данцице* за 2006. годину је 600 динара и увећава се за поштанске трошкове који износе 30 динара по једном примерку. За иностранство 10 евра, односно 15 евра са поштanskим трошковима.

У Вуковој задужбини можете набавити и појединачно претходна годишта *Данцице*.

Уплате можете извршити на жиро-расчет Вукове задужбине број **205-8530-09**, и молимо вас да по обављеној уплати јавите пуне име и презиме, адресу и занимање, како би тачно били штампани у прегледу пре numerантата.

Претплатна цена важи до краја октобра 2005. године.

ДАНИЦА ЗА 2006. ГОДИНУ

Миројраг Матицки, Београд, наш главни град

Календар

- Миле Недељковић, Месецослов за Србе сва три закона
- Јеврејски календар
- Никола Бура, Летопис 21. века

Годишњице

- Јован Стерија Поповић (200 година од рођења)
- Небојша Јовановић, 200 година од рођења кнеза Александра Карађорђевића
- Драган Протић, 180 година београдске Богословије

- Видојко Јовић, Кнежева збирка минерала у Топчидеру
- Колаж из путописа странца о Београду
- Милица Михаиловић, Јевреји у Београду до 1941.

- Андреј Тарасјев, Руси у Београду
- Милош Немањић, Знаменити Београђани 19. века
- Драган Трифуновић, Михајло Петровић Алас

- Станиша Војиновић, Хроничар београдских породица – Димитрије Ц. Борђевић: Хаци-Томићи, Баба-Стакићи, Баба-Дудићи, Баба-Стојанкини, Карабиберовићи

- Драган Трифуновић, Породица Нешић

- Миливоје Анђелковић, Лазар Пачу
- Борислав Јовановић, Милутин Гарашанин

- Емилијан Јосимовић – први српски урбаниста у Београду
- Београдске боемије: кафане

У ВУКОВОЈ ЗАДУЖБИНИ МОЖЕТЕ НАБАВИТИ СЛЕДЕЋА ИЗДАЊА:

- календар *Даница* за 1994. годину (цена по примерку 700 динара)
- календар *Даница* за 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2002, 2003, 2004. и 2005. годину (цена по примерку 600 динара),
- календар *Даница* за 2006. годину – претплата (цена по примерку 600 динара),

- Историја рударства у Србији – *Старо српско рударство* – аутори: Сима Ћирковић, Десанка Ковачевић-Којић, Ружа Ђук (цена 800 динара),

- *Студије о Србима – Српскохрватска јуначка песма* (Максимилијан Брану), издавачи Завод за уџбенике и наставна средства, Вукова задужбина и Матица српска (цена 700 динара).

- *Студије о Србима – Историја српске књижевности* (Павел Јозеф Шафарик), издавачи Завод за уџбенике и наставна средства, Вукова задужбина и Матица српска (цена 700 динара)

- *Финансије задужбина, фондација и фондови* (Петар Бојовић), издавачи: Вукова задужбина и Бонарт, Нова Пазова (цена 1.500 динара).

- Миројраг Матицки, 180 година од прве *Данцице* Вука Каракића
- Марија Шешић, Музеј Николе Тесле
- Видојко Јовић, Драгослав Србјановић

Осветљења

- Константин Филозоф, Први опис Београда
- Александар Палавестра, О засави и грбу Београда (историјат)
- Желимир Стефановић, Сахат кула на Кalemegdanu
- Марко Омчикус, Капије београдске тврђаве
- Јован Пејчић, Прве штампарије у Београду
- Бранка Булатовић, Први београдски листови
- Никола Стичевић, Друштво српске словесности
- Зорица Јанковић, Прича о једној фотографији
- Дејан Медаковић, Михајло Валтровић и српска уметност

- Ненад Богдановић, Визија Београда
- Мост преко Аде (аутор пројекта)
- Влада Гречић, Београд метропола науке
- Предраг Палавестра, Крајеви Београда
- Миша Јовановић, Чубура
- Никола Бура, Славни гости Београда

- Душан Спасић, Влатковићи
- Народна књижевност
- Народне песме о ослобођењу Београда 1806.
- Милорад Радевић, Пословице и изреке: Мудрост

- Књижевност и уметност
- Ново Томић, Породица Илић
- Душан Иванић, Београд у причама реалиста
- Милета Аћимовић Ивков,

- Београдске приче Јанка Веселиновића

- Ненад Богдановић, Визија
- Мост преко Аде (аутор пројекта)
- Влада Гречић, Београд метропола науке
- Предраг Палавестра, Крајеви Београда
- Миша Јовановић, Чубура
- Никола Бура, Славни гости Београда

- Душан Спасић, Влатковићи
- Народна књижевност
- Народне песме о ослобођењу Београда 1806.
- Милорад Радевић, Пословице и изреке: Мудрост

- Књижевност и уметност
- Ново Томић, Породица Илић
- Душан Иванић, Београд у причама реалиста
- Милета Аћимовић Ивков,

- Београдске приче Јанка Веселиновића

- Станиша Војиновић, Никола Т. Јанковић – приче београдске
- Велики писци Београђани: Јован Скерлић, Милан Ракић, Милутин Бояћ, Бранислав Нушић, Александар Поповић, Милорад Павић
- Радослав Зеленовић, Прве филмске представе у Београду

- Никша Стичевић, Београдски књижевни стил

- Јован Пејчић, Београд у књижевности до 1941. године

- Зоран Т. Јовановић, Глумци о Нушићу

- Стаса Живковић, Београдски сликарски салони, атеље и школе

- Миројраг Јовановић, Три сликарске приче о Београду

- Стаса Живковић, Сликари Београда

- Ацо Доганић, Београде граде – изворне песме о Београду (CD)

Светоносавска читања

- Јильана Стошић, Библијске пословице и изреке (1)

- Петар Јовановић, Митрополит – организује цркве у Београду

Језик

- Милка Ивић, Један велики

- Београђани: Александар Белић

- Милка Ивић, Помињање Београда

- у Вуковом *Српском рјечнику*

- Александар Лома, Топоними

- Београда

- Асим Пеџо, Из живота наших речи

Описаније намастира

- Бранко Вујoviћ, Јзградња

- богородског катедралног храма

- (иконостас Димитрије Аврамовић)

Први српски устанак

- Милентије Никишић, Слово кад су

- Срби освојили Београд 1806. године, 30. десембра

- Милош Џрђевић, Чамџија

- Ненад Љубинковић, Чамџија

- Милорад Радевић, Узун-Мирко

- Алојз Јујес, Прва позоришна представа о ослобођењу Београда (1807)

- Миливоје Нешић, Српски устанак у називима београдских улица

Срби у свету

- Песници са Мајне, „Србија

- надалеко“

- (Приредио: Миројраг Матицки)

- Влађа Бакић Милић

- Франкфуртски трг

- Радосав Игњатовић, Чини ми се

- Александар Јовановић, Писмо брату

- Јильана Вукић, Дођи брате

- Александар Јовановић, Судбина

- Радосав Игњатовић, Србији

- Јубилица Симић, Тамо и овамо

- Радivoje Петровић, Београд у дипаспори

Народно здравље

- Збор јахача кнеза Михаила

- Братислав Петковић, Гран при

- Београда

Народни кувар

- Миленко Матицки, „Гуска која

- гуче“ и „Татар Ристина гибаница“

- Јарко Ропушљ, Шаљивац

- (Посвећен Стерији и Сремцу)

Астрономија

- Милан Радованац, Астрономска

- опсерваторија у Београду – на Звездари

- Срђан Самуровић, Из астрономије

Задужбине

- Мирољуб Пантић, бб задужбина

- САНУ

- Задужбине у Београду